

Nr. 34
(340)

21-28 august 1996

„Dintre locuitorii legali ai Berlinului, 3.084.120 (88%) sînt germani, iar 413.604 (11,9%) străini (Ausländer-i): turci (139.128), foști iugoslavi (74714), polonezi (26.565), foști sovietici (17.660), greci (9.858), italieni (9.571), bulgari (3.528), români (2.545) ș.a.” La 15 august 1996, unul dintre directorii Poliției din Berlin prezintă aceste cifre în fața unui grup de jurnaliști din mai multe țări, invitați să ia cunoștință despre strategia de viitor și despre problemele noii capitale a Germaniei. Infracționalitatea destul de ridicată a metropolei se distribuie, conform statisticilor criminalistice ale poliției berlineze, aproape la paritate între germani și străini. 55% dintre suspecți sînt străini, mai ales bărbați, între 18 și 48 de ani. Statisticile poliției germane au identificat și tipurile de infracțiuni în care s-au „profesionalizat” diversele grupuri naționale și le-au ierarhizat. „Pe primul loc se află turcii, care se ocupă cu transportul și traficul de droguri (12% dintre suspecți). Pe locul doi se află cei ce provin din fostele trupe de ocupație rusești ori din fosta Iugoslavie și care jefuiesc, deseori utilizînd violența. Cel de-al treilea grup este alcătuit din românii care operează în bande, uneori și ei cu violență. Cei din România par însă mai degrabă specializați în furtul de buzunare unde se poate face precizarea că mulți suspecți sînt țigani din România.” Dar astfel de diferențieri (adaugă directorul poliției berlineze) nu interesează pe nimeni, de vreme ce oricum este vorba despre cetățeni români.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Delincvenți în Europa

Discuția se poartă în jurul străinilor legali, așadar cei cu drept de rezidență sau cei care și-au depus cererea pentru azil politic.

După schimbarea legislației germane în 1993, o cerere pentru acordarea azilului politic nu mai are însă șanse de a fi aprobată, România nemaifiind enumerată printre țările a căror situație politică să îndreptățească azilul politic. De ce se mai duc atunci acești oameni pînă în Germania ca să facă cereri de azil politic fără șansă? Simplu: ca să poată sta în Germania pînă cînd cererea li se respinge și să primească din partea statului german (fie și pe o scurtă perioadă) cazarea gratuită și o mică sumă de bani care nu le ajunge să trăiască decent. Suma însă crește în funcție de numărul membrilor familiei. Și, cu această sumă mică asigurată, respectivii se pot pune pe furt.

Este ușor de imaginat cum te simți, ca cetățean român, într-o astfel de conferință de presă. Tocmai te chinuieși pînă atunci să explici colegilor din alte țări că nu-i firească cetățenii României (ca și ai Bulgariei de altfel) să fie discriminați față de cehi, polonezi sau unguri, prin sistemul de vize. România are statut de membru asociat al Uniunii Europene, dar nu are regimul de vize firească pentru statutul său. Un motiv (declarat sau nu) este și delincvența unora dintre cetățenii români. Cei ce „operează” în Germania sînt, majoritatea, „clienți vechi”, unii chiar cu condamnări suspendate. Mărturii mai complexe despre această situație vorbesc despre o intensă circulație de pașapoarte false cu care ei se întorc de mai multe ori, făcînd mai multe cereri de azil și mai multe infracțiuni. A făcut Ministerul de Interne tot ce putea face în această situație care afectează pe o lungă durată interesele cetățenilor onești ai României?

Nu cred.

H.-R. Patapievici pag. 11
Criticii mei

Anchetă pag. 6
Ziariști în detenție

Stimată redacție,

Am urmărit cu atenție polemica dintre Octavian Paler și Gabriel Andreescu desfășurată în paginile revistei dumneavoastră, având în vedere subiectul: „naționalism” față în față cu „europenism”. Cei doi „combatanți” și-au susținut punctele de vedere într-un limbaj adecvat problemei, deși nu întotdeauna la nivel ireproșabil, ci, în funcție de temperament, presărat pe ici pe colo cu ironii usturătoare sau violente de limbaj. În general, mi-a plăcut. Am fost plăcut impresionat de nivelul intelectual și de bogata cultură a celor doi, care, precum se vede, s-au implicat plenar (chiar cu patos) în marile probleme ale societății actuale românești. Dacă mă situez de partea unuia ori a celuilalt, asta-i altă problemă și nu voi căuta, în rîndurile de față, să-mi afirm și să-mi susțin poziția, fiindcă ar însemna să mă angajez și eu în polemică, ceea ce nu constituie țelul prezentei intervenții.

Urmăresc, tot cu atenție și interes, articolele și eseurile semnate de H.-R. Patapievici, Andrei Cornea, Ilie Șerbănescu, N.C. Munteanu, Sorin Antohi, substanțialele cronici literare ale lui Dan C. Mihăilescu, precum și (las la urmă – *finis coronat opus*) editorialele ori interviurile redactorului șef, Gabriela Adameșteanu. Nu pot spune că toate, absolut toate materialele ce văd lumina tiparului în revistă „mă satisfac”. Nota dominantă a majorității acestor materiale este una de înaltă ținută intelectuală, ceea ce contribuie la menținerea prestigiului deosebit consacrat al acestei publicații. În fiecare săptămână, aștept cu nerăbdare factorul poștal să-mi aducă revista pentru a-mi procura acele „plăceri rare” (Sadoveanu) pe care și le provoacă doar creațiile intelectuale sau artistice de nivel superior. De asemenea, nu pot spune că toate materialele sînt la același nivel elevat. Lucru firesc, de altfel. Dar majoritatea se mențin către plafon.

De fapt, prezenta intervenție a mea nu este motivată doar de cele cuprinse în rîndurile de mai sus. Altul este motivul, anume finalul polemicii dintre Octavian Paler și Gabriel Andreescu, pe care, cu strîngere de inimă, l-am citit în pagina a V-a a revistei (nr. 31-337 din săptămîna 31 iulie-6 august a.c.). Percursul și oarecare băgare de seamă cele două texte („Scrisoarea deschisă” și „Răspunsul”, tot deschis), cititorul avisat poate desluși cu relativă ușurință profilul, atât intelectual, cit și cel moral, al celor doi polemisti. Atît textele cit și fotografiile lor constituie oglinzi fidele pentru fiecare. Izbitor de clar și de sugestiv totodată, mi se pare mesajul fiecăreia dintre fotografiile ce stau în față însoțind textele. Octavian Paler te privește drept în ochi, senin, serios, puțin cam îngîndurat. Gabriel Andreescu privește, din spatele ochelarilor săi, oarecum de sus, către „nicăieri”, sprijinindu-și bărbia în palma stîngă și strîngînd între buze vîrfurile (unghiile) degetelor. Semnificațiile privirilor din cele două fotografii le las la aprecierea fiecărui cititor (...)

Rog pe cititorii revistei „22” să reia, pe îndelete, lectura paginii a V-a din numărul 31/1996 și, eventual, să recitească întreaga polemică dintre Octavian Paler și Gabriel Andreescu, spre a se convinge asupra stilului (*le style c'est l'homme meme*) celor doi „beligeranți”.

Cu mulțumiri,

Ioan N. Manolache, Iași, 6.08.1996

P.S.1: Am reținut, cu insatisfacție, schimbul de „amabilități intelectuale” dintre Alina Mungiu, pe de o parte, și același Gabriel Andreescu și Andrei Cornea, pe de altă parte.

P.S.2: Aș rămîne îndatorat redacției dacă mi-ar explica de ce apariția Ilenei Mălăncioiu cu a sa „Cronica melancoliei”, în paginile revistei „22”, a fost de o așa de scurtă durată.

Stimată redacție,
Stimate domnule
Octavian Paler,
Stimate domnule
Gabriel Andreescu,

„Sfîrșit de polemică”, generic sub care domniile voastre ați încheiat lunga serie de articole polemice pe tema naționalismului, a însemnat sfîrșitul iluziilor că un dialog polemic de ținută intelectuală pe o temă atît de acută este posibil în România acestor ani. Chiar din debutul articolelor am avut premoniția că totul va eșua lamentabil, așa cum din păcate s-a și întîmplat. Înțelepciunea, calitatea supremă a spiritului uman, care sperăm că vă caracterizează, a lăsat loc tot mai mult aspectelor umorale, pentru ca finalul să se rezume la o serie de acuze „elegante” adresate reciproc.

Speranța că din acest „dialog civilizat, chiar dacă sever ori radical” se vor cristaliza niște idei valoroase pentru acțiunea viitoare a clasei politice, s-a spulberat. A rămas doar o prăpătie, greu de trecut acum. Cine va avea curajul să reia această temă fundamentală?

Integrarea europeană, care se va realiza mai devreme sau mai tîrziu, nu trebuie să ne găsească nepregătiți din punctul de vedere al naționalismului, iar situarea pe poziții ireconciliabile în această chestiune ar putea genera tensiuni imprevizibile, nedorite.

Cu stimă,

Marius Lugoian, Arad, 4.08.1996

Onorată redacție,

Am ezitat, mărturisesc, înainte de a trimite revistei „22” aceste rînduri. Mi se pare nepolitic să-mi exprim, neînviat, opinia privitoare la polemica în care s-au lăsat antrenate domni Octavian Paler și Gabriel Andreescu. Mai mult decît atât, l-am respectat pe d-l Paler, atît pentru vîrsta pe care și-o poartă atît de bine, cit și pentru arta sa. Nu voi uita vocea inconfundabilă a regretatei Gina Patrichi, recitînd una din frumosele „Scrisori” ale domnului Paler. Ca ziarist politic însă, d-l Paler a eșuat, mă tem, într-o nesfîrșit monotonă repetare a unei formule eșistice indigeste, prea rutinieră pentru a putea fi mintuită ca artă, prea emoțională (totuși) pentru a putea conserva o minimă coerență analitică. Nici unul dintre jurnaliștii de mare notorietate nu reușește – așa cum o face d-l Paler – să-i dea cititorului sentimentul dezagreabil că a mai citit, sub semnătura aceluiași autor, aceeași idee (uneori aceleași sintagme) de multe, prea multe ori.

Am crezut totuși în onestitatea „mitului Paler”. Iată însă că d-l Gabriel Andreescu îl provoacă la o confruntare pe tîrîmul ideilor, o provocare bine justificată moral și intru-totul decentă intelectual. D-l Andreescu a dovedit, în afirmațiile sale, pînă a fost forțat să se dezică, respect pentru „persoană” așa cum și-a menținut, cred, respectul pentru ceilalți intelectuali citați în lucrările sale de poziție (intelectuali pe care, cu modestie, îi prețuiesc foarte mult). Vizată nu era statura culturală a celor în discuție – personalități de marcă ale culturii românești – ci o parte bine delimitată a lucrărilor de poziție – cu implicații voit sau nevoit politice – ale acestora. Nu era pusă sub semnul întrebării nici buna credință a domnului Paler. Acesta, în schimb, a împins nivelul polemicii spre confrun-

tarea nedemnă de orgolii, spre vîrnarea speculativă a unui cuvînt discutabil etc.

Iată de ce îmi permit să atrag atenția asupra citorva detalii:

1. „Nu prea îmi dau seama în virtutea căror fapte culturale s-a suit d-l Andreescu pe un pietroi ș.a.m.d.” D-l Paler pare să nu își dea seama că „faptele culturale” nu conferă cu necesitate competență politică și legislativă. Au fost îndreptățiti Octavian Goga sau Mihail Sadoveanu să se „suie pe pietroaiele” responsabilităților publice?

2. Valéry sau Spengler nu sînt perimați, în ordinea supraistorică a spiritului. Cu atît mai puțin Platon. După principiul excelenței spirituale în sine, ar trebui să apelăm, întru rezolvarea politicii românești prezente, la Platon, ceea ce ar fi catastrofal. Cred că d-l Andreescu dorea să sublinieze lipsa de relevanță a autorilor în cauză (Valéry și Spengler) în politologia contemporană.

3. D-l Paler susține, cu admirabilă sa modestie („nu-mi place să fac paradă de erudiție”), că il „desparte, cel puțin, o bibliotecă” de d-l Andreescu. S-ar putea să fie așa, adică d-l Paler să fi citit cîteva sute de cărți pe care d-l Andreescu să nu le fi citit. La fel de probabil este însă că și d-l Andreescu a citit măcar o sută de cărți, cu totul altele, pe care d-l Paler nu le-a citit. Nu am cum să susțin că lecturile d-lui Andreescu ar fi mai importante, „în absolut”. Mă tem însă că „autorii” lui Gabriel Andreescu sînt incomparabili mai utili în ce privește fondul inițial al polemicii, ocultat încetul cu încetul de extrapolările d-lui Paler.

4. Lui Gabriel Andreescu i-ar lipsi, în viziunea lui Octavian Paler, „competența afectivă” în „dezbateră problemelor românești”. Trec peste remarcabila îndrăzneală a d-lui Paler de a stabili cine posedă „competență” într-o chestiune inefabilă precum afectivitatea. Nu aș putea pretinde nici că politica și bunele sentimente nu pot fi armonizate cu nici un chip. Pe de altă parte, afișarea sentimentelor în politică este, de cele mai multe ori, dezastruoasă. Cine își „iubea” mai mult patria decît Hitler? Nu insinuez defel că sentimentul patriotic al d-lui Paler ar avea ceva de-a face cu istoria hitleristă. Dimpotrivă, sînt convins de contrariu. Cît de nepotrivit însă este să aduci argumente din cale-afară de „sufletești” pe teritoriul acțiunii politice. La fel de nepotrivit cu a încerca să demonstrezi, cu argumente științifice, de ce *Patimile după Matei* de J.S. Bach posedă statutul de capodoperă fără seamăn. Este prezumțios și hazardat a crede că „deziluzia” mea „speranța” mea, „nostalgia” mea, „dezgustul” meu, faptul că eu sînt „solitar” sau eu sînt „solidar”, este așadar prezumțios și hazardat a crede că transcrierea unor afecte ar reprezenta, în domeniul gîndirii politice, mai mult decît amatoristica proiectie, pe un ecran nefiresc, a unui ego hipertrofiat, incapabil de obiectare.

5. Acuzațiile de românofobie ce i-au fost aduse d-lui Andreescu îmi par calomnioase și ridicole. Nu se înțelege prea bine: respectînd orice ființă umană, corodezi „românitatea”? Milînd pentru o legislație mai atentă cu drepturile individuale, aneantizezi „identitatea”? Nu cumva tocmai garantarea unor drepturi individuale (ale căror limite pot fi, desigur, discutate) asigură exprimarea neîngrădită a ceea ce este de exprimat, inclusiv a valorilor comunitare (comunitare nu colectiviste)? Imaginarea lui Gabriel Andreescu precum un tip periculos, care ne pîndește dușmănos identitatea ca să ne-o fure și să fugă cu ea, nu vine de loc. Nu un „cosmopolit extremist” pare d-l Andreescu a fi, ci un om ce și-a luat riscul de a gîndi pe

Apel pentru susținerea Convenției Democratice Române și a lui Emil Constantinescu

Recentele alegeri locale demonstrează că CDR și Emil Constantinescu au reale șanse să cîștige alegerile legislative și prezidențiale din această toamnă.

Este condiția *sine qua non* pentru ca România să evolueze spre o adevărată democrație, economie de piață și integrare în structurile europene și atlantice. Aceste alegeri au o importanță capitală pentru țară, de rezultatele lor depinzînd viitorul ei pentru o lungă perioadă.

Semnatarii acestei scrisori lansează un apel exilului românesc din Occident pentru a susține efectiv Convenția Democrată și candidatul acesteia la președinție, profesorul Emil Constantinescu.

Victoria în alegeri a Convenției și a candidatulii ei va asigura securitatea României prin încadrarea sa în spațiul democratic al Vestului și reconstituirea bogățiilor țării prin relansarea rapidă a economiei, mai ales a agriculturii și turismului. Această relansare se va face printr-o legislație adecvată; lichidarea corupției; capitaluri străine reale; utilizarea talentelor unui tineret care, astăzi, și-a pierdut speranțele și a competențelor zecilor de mii de exilați care au fost obligați să părăsească o țară coruptă și paralizată în reflexele trecutului.

Într-un cuvînt, credem că CDR și Emil Constantinescu întrupează ÎNCREDEREA de care are nevoie această țară, atît în interior, cit și dincolo de granițele ei. CDR și Emil Constantinescu reprezintă o forță politică nouă, cu oameni integri și capabili de a dinamiza speranța în democrație și gustul de a întreprinde.

Pentru a face două campanii electorale, în condițiile în care concurenții lor dispun din plin de fonduri, e nevoie mai ales de bani.

Susțineți-i moral și material fiindcă e vorba în primul rînd de șansa României de a ieși din haos și mizerie.

Adresați contribuțiile dumneavoastră prin cec (în orice monedă convertibilă), „à l'ordre de” „Solidarité Universitaire France-Roumanie” de trimis pe adresa trezoreriei asociației: Mme Ștefana Negri-Grigorescu, 125, Quai Valmy Bât. E 75010 Paris

Conturile legate de acest apel sînt ținute la dispoziția donatorilor
Semnatarii: Dan Aftalion, Maria Brătianu, Jean Cantacuzène, Ion Filotti, Alexandru Ghika, Alexandru Herlea, Dinu Ionescu, Ștefana Negri-Grigorescu, Radu Portocală, Pierre Rosetti, Sanda și Vlad Stolojan, Șerban Teculescu, Ion Vianu.

Jean Cantacuzène, 3 august 1996

cont propriu, într-o țară în care a gîndi este încă un delict, sancționat nu atît de autorități cit de „sfînta minie populară” și de reprezentanții săi.

6. Revista „22” a respectat întotdeauna principiul dreptului la replică. Infinit regretabil că d-l Paler nu a găsit firesc să procedeze la fel. (*România liberă* a mai refuzat o dată o replică, a domnului Erwin Kessler). Octavian Paler a profitat de tirajul masiv al României libere pentru a-l ataca brutal și ofensator pe Gabriel Andreescu, știind foarte bine că optzeci la sută dintre cititorii acestui ziar nu citeșc „22” sau *Dilema* pentru a putea cunoaște și punctul de vedere al d-lui Andreescu. Este ca și cum ai ataca un floretist cu mitraliera. Sau te-ai război cu morile de vînt utilizînd tunul. Se armonizează această atitudine cu mitul personajului torturat de obsesii morale?

Samir Golescu, Iași, 3.08.1996

ȘERBAN ORESCU

Noua candidatură a lui Ion Iliescu

Regula neretroactivității legilor

În dezbaterile privind legalitatea unei noi candidaturi a d-lui Ion Iliescu la președinția României, revine un concept cunoscut juriștilor, dar mai puțin marelui public – „neretroactivitatea legilor”. Legile nu trebuie să fie retroactive, ele reglementează viitorul și nu trecutul – cam aceasta ar fi definiția, să-i zicem populară, a regulii neretroactivității legilor. Pentru juriști, lucrurile se prezintă ceva mai nuanțat... Astfel, potrivit dicționarului juridic Dalloz care apare la Paris, o lege este retroactivă nu pentru simplul fapt că ia în considerare fapte din trecut, ci doar dacă modifică efecte din trecut ale acestor fapte. Dacă însă legea modifică pentru viitor efectele unei situații juridice apărute în trecut, aceasta nu înseamnă retroactivitate, ci normalitate.

În conformitate cu această definiție – care nu-i un punct de vedere personal – nu e retroactivă, de pildă, legea care stabilește o incompatibilitate între deținerea în trecut, în speță sub dictatura comunistă, a unei funcții de conducere în aparatul represiv și candidatura, în prezent sau în viitor, la un mandat electiv oarecare. Avem de a face în acest caz cu efecte juridice viitoare ale unei situații din trecut. Retroactivă ar fi însă o lege care ar declara de pildă că ilegal, pentru același motiv (deținerea unei funcții de conducere în trecut în aparatul represiv), un mandat electiv sau un act de numire dinaintea intrării legii în vigoare și l-ar obliga pe cel în cauză să restituie salariul primit. În acest caz legea ar fi retroactivă nu pentru că se referă la funcția deținută în trecut ci la efecte trecute, anterioare intrării legii în vigoare.

În dezbaterile privind legalitatea noii candidaturi a d-lui Ion Iliescu a fost uneori greșit descrisă ca retroactivitate ceea ce constituie aplicarea normală a art. 81 al. 4 din Constituția României, care interzice aceleiași persoane să dețină mai mult de două ori mandatul de președinte al României. Aplicarea acestui articol de la data promulgării Constituției în decembrie 1991, deci și mandatului deținut la acea vreme de d-l Iliescu (mandat primit în mai 1990 și care va dura până în octombrie 1992) este absolut normală. Ea decurge din regula că o lege trebuie aplicată – în lipsa unei prevederi exprese – din momentul promulgării. Pe cale de consecință, în lipsa unei prevederi exprese, interdicția din art. 81 al. 4 este aplicabilă imediat. Retroactiv ar fi fost art. 81 al. 4 dacă s-ar fi pretins în baza lui că perioada de mandat exercitată de d-l Iliescu până la intrarea Constituției în vigoare ar fi lovită de nulitate juridică. Nimeni nu pretinde acest lucru... Dar a nu număra mandatul deținut de d-l Iliescu în momentul promulgării Constituției – între cele maximum două acceptate de art. 81 al. 4 – înseamnă a proroga fără nici o justificare intrarea în vigoare a nimitului articol.

Altfel s-ar fi pus desigur, problema dacă legiuitorul constituțional s-ar fi exprimat diferit, dacă în loc să plafoneze la două mandate prezidențiale, ar fi spus de pildă că nimeni nu poate fi ales mai mult de două ori ca președinte al României. Dar art. 81 al. 4 stabilește drept criteriu de plafonare nu actul, legat de o anumită zi, al alegerii ci noțiunea cu derulare în timp a mandatului... Și nu-i permis nici măcar Curții Constituționale să schimbe criteriul de plafonare din Constituție (cel de „mandat”, avînd derulare în timp) cu cel de „alegere”. Dacă însă art. 81 al. 4 ar fi folosit „alegere” și nu „mandatul” drept criteriu, numai în acest caz s-ar fi putut susține că mandatul dînsului din septembrie 1992 este primul mandat după promulgarea Constituției iar candidatura sa prezentă ar fi doar pentru un al doilea mandat (după intrarea Constituției în vigoare). Din păcate însă pentru susținătorii noii candidaturi a d-lui Ion Iliescu art. 81 al. 4 din Constituție e așa cum este. El vorbește de „mandat” și oricine știe că un mandat se derulează în timp. E teoretic de ajuns deci că în momentul promulgării Constituției României, în decembrie 1991, d-l Iliescu să mai fi avut de exercitat o zi din acest mandat pentru că mandatul obținut de dînsul în mai 1990 să fie numărat. Or d-l Iliescu a fost surprins de promulgarea Constituției cam la jumătatea mandatului din 1990 care urma să mai continue încă nouă luni până în septembrie 1992... Cum să fie deci omis acest mandat din numărătoare? Între neretroactivitate/neretroactivitate și luarea în calcul a mandatului din 1990 al d-lui Iliescu nu există nici o relație, doar o totală indiferență conceptuală.

Subliniem aceasta fiindcă scoaterea din calcul a acestui mandat a apărut unor detașați în ale dreptului drept apărare a neretroactivității legilor!

Mai trebuie subliniat că e absurd ar fi, dacă în virtutea unei decizii judecătorești, art. 81 al. 4 – și numai el – ar intra în vigoare nouă luni mai târziu decît restul Constituției și aceasta numai și numai pentru că de el atrîna interese politice neavînd nimic de-a face cu statul de drept, ci potrivnice lui. Un singur paragraf al Constituției să intre în vigoare nouă luni mai târziu! În care țară s-a mai văzut așa ceva?

Din numerele viitoare

- Gelu Ionescu: Copacul din cîmpie (12 ani la Europa Liberă)
- S. Damian: „Omul care își ascunde umbra – vina președintelui”
- H.-R. Patapievici: Criticilor mei (IV)
- Virgil Nemoianu: „Un triumf istoriografic și «imaginea României»”
- Interviuuri cu Andrei Codrescu (scriitor SUA), Gheorghe Tinca (ministru Apărării), Șerban Papacostea (directorul Institutului de istorie Nicolae Iorga),

- Sanda Golopenția (profesor la Universitatea Brown, SUA), François Fejtő
- Dan Opreșcu: „Despre împlinirea profesiei”
- Törşzok Erika: „Minoritățile sînt factori de stabilitate”
- Aurelian Crăiuțu: „Revirimentul culturii politice”
- Mihai Korne: „NATO”

Luni 12 august

• Sondaj IRSOP confirmă avantajul CDR.
Și ultimul sondaj de opinie realizat la solicitarea CDR confirmă avantajul acestei alianțe în cursa pentru alegerile generale. Conform IRSOP, CDR intruște 34% din opțiuni, cu 4 procente mai mult decît PDSR. La mare distanță urmează USD cu 13% din opțiunile alegătorilor. În clasamentul candidaților la președinție conduce Ion Iliescu (37%), urmat de Emil Constantinescu (28%) și Petre Roman (21%).

• PSM merge singur în alegeri
PSM dorește să participe singur la alegerile generale din toamnă, dar se lasă, în plan teritorial, libertatea constituirii de alianțe. „Nu respingem unitatea stîngii, dar preferăm alianțele după alegeri” – a declarat Eugen Florescu.

Marti 13 august

• În CDR s-au împărțit locurile pentru Parlament

Comitetul Executiv al CDR, pe baza sondajelor de opinie, a reușit să împartă locurile eligibile pe listele comune pentru Parlament, între formațiunile componente. Astfel, dintr-un total de 180 de locuri considerate posibil de obținut la alegerile din toamnă, PNȚ/CDR i s-au repartizat 100 de locuri (55,5% reprezentare pe liste), PNL – 40 de locuri (22,2%), PNLC – 10 (și primele 5 după cele 180 sigure), PER – 7, PAR – 5, FER – 3, AFDPR – 6, AC – 4, Asociației „21 Decembrie” – 3, Solidarității Universitare – 2.

• PDSR incepe curățenia cu prefectii

Delegația Permanentă a PDSR a recomandat premierului Nicolae Văcăroiu demiterea a opt prefecti, printre care și Nicolae Răducanoiu, într-o tentativă de revigorare a activității partidului. Liderul Adrian Năstase a declarat că hotărîrea guvernului va demonstra că în PDSR măsurile sînt serioase și se respectă.

Miercuri 14 august

• Tratatul româno-ungar definitivat în principiu

O nouă rundă de negocieri la nivel de specialiști ai ministerelor de externe român și ungar s-a încheiat prin finalizarea în principiu a Tratatului de bază dintre cele două țări. Partea ungară a acceptat propunerile românești privind interpretarea Recomandării 1201, divergențele de opinie fiind rezolvate prin stabilirea unui text interpretativ care exclude posibilitatea înființării de structuri autonome pe criterii etnice, ca și a principiilor drepturilor colective pentru minorități.

Joi 15 august

• Departamentul de Stat felicită Bucureștii și Budapesta

Definitivarea textului Tratatului de bază româno-ungar demonstrează angajarea celor două țări în procesul integrării europene, se arată într-un

comunicat al Departamentului de Stat al SUA. „Nu numai că definitivarea Tratatului de bază va ajuta la întărirea relațiilor dintre cele două state din Europa centrală, ci va demonstra și angajarea Ungariei și României în procesul integrării în Europa Centrală”, se mai arată în comunicat.

• PNL mulțumit de locurile pe listele electorale

Președintele PNL, Mircea Ionescu Quintus, a declarat că este mulțumit cu „cota” de locuri care i s-a repartizat partidului pe listele de candidați parlamentari ai CDR, deși procentajul dobîndit nu reflectă adevărata forță a PNL. Vicepreședintele Viorel Cataramă a arătat că renunță la candidatura pentru funcția de premier în favoarea țărăniștilor.

• UDMR despre runda de negocieri româno-ungară

Președintele executiv al UDMR, Csaba Takacs, a declarat că Tratatul româno-ungar nu ar trebui încheiat de actuala coaliție guvernamentală, aflată la sfîrșit de mandat. UDMR așteaptă de la Tratat garantarea invățămîntului în limba maternă, retrocedarea averilor bisericesti confiscate, libera utilizare a limbii materne în administrație conform documentelor europene precum și formele de autonomie preconizate de UDMR.

Vineri 16 august

• UNC și-a desemnat candidatul la președinție

Cei 150 de electori ai Uniunii Naționale de Centru au ales drept candidat unic la președinție pe prof. Ioan Pop de Popa, reprezentant al Partidului Umanist din România. Din primul tur de scrutin a fost eliminat reprezentantul PDAR, Ioan Coja.

• PUNR se opune Tratatului cu Ungaria

Într-o scrisoare deschisă adresată Președinției, liderul PUNR Gheorghe Funar apreciază ca inoportună semnarea Tratatului cu Ungaria în actuala formulă. Funar mai crede că Ungaria urmărește să intre în NATO și de acolo să blocheze accesul României în Alianță, iar ulterior, cu sprijinul NATO și al UDMR, se vrea enclavizarea României.

Sîmbătă 17 august

• PNLC nu pleacă din CDR

Consiliul Național Extradinar al PNLC a hotărît ca partidul să rămîna în continuare în CDR în ciuda numeroaselor nemulțumiri legate de locurile eligibile oferite pe listele electorale. Deși nu și-a schimbat părerea că partidul său este defavorizat, liderul Nicolae Cervei a pledat pentru fidelitate față de CDR.

• Președinția răspunde lui Funar

Pericolele semnalate de liderul PUNR, Gheorghe Funar, în legătură cu semnarea Tratatului de bază cu Ungaria sînt „complet neavenite” – apreciază Președinția României. Funar este acuzat fie de rea-credință, fie de neînțelegerea importanței acestui Tratat.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

Parteneriat administrație locală – ONG

• ONG reprezintă o prescurtare pentru organizație neguvernamentală și înseamnă formă de asociere non-profit a unor persoane al căror scop este cel mai adesea să ofere o alternativă la instituțiile oficiale de stat. Un ONG poate să aibă diferite „obiecte de activitate”, de la cele sociale, ecologice, pînă la cele în domeniul sănătății mintale sau al apărării drepturilor omului. Principal, nu poate exista o colaborare directă între ONG-uri și stat, deși între acestea trebuie să existe un canal de comunicare pentru că amîndouă își propun să apere și să reprezinte interesele cetățenilor, chiar dacă în moduri diferite. Aceasta a fost una dintre concluziile unui seminar consacrat posibilului parteneriat dintre organizațiile neguvernamentale și administrația locală, organizat la 12 august în București. • Cele circa 2.000 de ONG-uri de la nivelul Bucureștiiului constituie o forță mult mai puternică decît numeroase formațiuni politice”, arăta prof. dr. Dan Manolău, președintele Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile. Toate acestea pot și sînt dispuse să ofere consilierii locale expertiză în domenii de interes comun, servicii pentru soluționarea problemelor sociale, colaborare pentru îmbunătățirea imaginii publice și, nu în ultimul rînd, oportunități pentru implicarea comunității în acțiunile de interes general. Dacă pînă acum această formă de parteneriat a funcționat greu, reprezentanții administrației locale (Victor Ciorbea și mai mulți primari de sector sau din țară) s-au declarat dispuși la concretizarea unor proiecte comune și au declarat că ușile primăriei sînt întotdeauna deschise pentru organizațiile neguvernamentale. (M.C.)

ILIE ȘERBĂNESCU

„Creșterea economică Văcăroiu“

Oficializarea recentă de către guvern a constituirii așa-numitului fond valutar pentru importurile energetice, prin obligarea a peste 100 de agenți economici de stat și a băncilor comerciale să schimbe în lei la cursul „oficial“ al Băncii Naționale anumite dețineri de valută (ceea ce echivalează cu o confiscare de facto a valutei), are ca semnificație, între multe altele, faptul că se pune capăt comediei tragice pe care guvernul Văcăroiu a numit-o „cea mai înaltă creștere economică din perioada postdecembristă“.

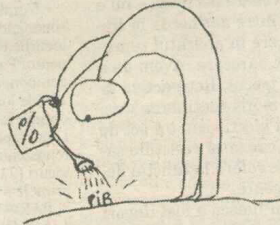
Pentru anul trecut, statisticile guvernamentale menționează o sporire a PIB de aproape 7% și una chiar de peste 9% a producției industriale. Și ni se spune că în prima jumătate a anului în curs s-a înregistrat o creștere de aproape 8% în comparație cu perioada corespunzătoare a anului trecut.

Dar creșterea de producție industrială de care se vorbește în statistici ar trebui să se materializeze în ceva. Dacă ar fi vorba doar de cosmetizări statistice ar fi încă mai puțin rău decît! Din simplul motiv că, pentru producția înfrumusețată din statistici, nu se prăpădește nimic, eventual doar ceva credibilitate, în timp ce pentru producția pe stoc s-au cheltuit resurse – de fapt s-au irosit resurse – și de folosit nu folosește la nimic. N-o va cumpăra nimeni și nu se va realiza financiar. Aceasta nu face decît să încurce și mai rău plățile neefectuate din economie. Cineva trebuie însă să o plătească. Și a devenit deja evident pentru toată lumea că altcineva decît populația nu există. Cînd fac pe generoșii cu industriile neperformante, permițîndu-le să producă pe stoc sau să nu-și achite datoriile, guvernării o fac de

fapt pe seama banului public, adică a populației. Această frază trebuie spusă odată și încă o dată și de mii de ori pînă cînd populația însăși nu va mai permite guvernărilor să-și bată joc de banul public – care nu este al lor – și să mai încerce să cîștige capital electoral cu creșteri economice care irosesc banul public și produc de fapt pagube economiei naționale.

O comedie tragică a fost pentru economie și pentru populație nefericita politică a Guvernului Văcăroiu, de stimulare a activității industriale înaintea restructurării ei. În acest fel au fost reactivate din binecuvîntata adormire postdecembristă industriile neperformante care irosesc resurse și generează pierderi.

Nu întîmplător blocajul financiar a crescut sever, înaintînd spre echivalentul unei pătrimi din

DINU MIHAIL

În așteptarea adevărului

Lucruri străni de tot se întîmplă pe „globul agrarian al Moldovei“. A trecut exact o lună de cînd revista *Săptămîna* a publicat confesiunea lui Ilie Ilașcu „Cine m-a vizitat de la Chișinău în acești patru ani și ceva“ și decamdată nimeni – nici Puterea, nici Frontul Popular Creștin Democrat, nici cei care l-au propus pe Ilașcu la Premiul Nobel – nu s-a pronunțat pe marginea acestui document zguduitor. Ce-i drept, în cadrul unei conferințe de presă din 23 iulie, d-l Iurie Roșca a făcut niște comentarii îndrăznețe, cu jumătate de gură, esența acestora reducîndu-se la aceea că mult pătimitul captiv de la Hlinaia ar fi trecut, cică, în tabăra lui Lucinschi. Taberele fiind prea multe și mărunte (la propriu și la figurat) iar interesele prea mari, decamdată ar fi mai bine să nu ne grăbim cu etichetările, ci să ne referim la fondul problemelor ridicate de Ilie Ilașcu.

De exemplu, în subcapitolul „Un război pierdut înainte de a-l începe“, martirul nostru de la Hlinaia scrie textual următoarele: „M. Snegur peste tot afirmă că războiul a-i a fost impus din afară, neaccuțînd niciodată de cine, ca lumea să creadă fiecare în mîntea ei – dorindu-se, bineînțeles, să se creadă că de România. Nu este adevărat! Conflictul a fost elaborat la Moscova și propus Moldovei (citește lui Snegur) și este benevol acceptat, deși era sortit dinainte la pierdere – capitulare. Miza ideologică a regimului Snegur a fost nîmicirea „pericolului unionist din Moldova. Ceea ce a și fost făcut, cu mici gafe. Eu, Ilie Ilașcu, sînt un deținut politic față de regimul de la Chișinău, iar față de regimul smirnovist un prizonier de război. Am fost, la 4 martie 1992, mobilizat la luptă cu separatismul, însă de facto eram planificat la nimicirea ca opo-

nen politic. Să nu dea Domnul nimănui un așa Comandant Suprem de Apărare, care-și abandonează ostașii în prizonierat la dușmani, ca al meu, care este M. Snegur“.

Aceeași viziune asupra războiului de pe Nistru din primăvara-vara anului 1992 o are și d-l Anatol Plugaru, fostul ministru al securității Republicii Moldova, candidat independent la prezidențialele din toamna curentă: „Este absolut imposibil o mișcare înainte, fără a se ști cauzele aceluia război nenorocit, pierdut din prima zi. Nimeni n-a fost tras la răspundere. Nimeni nu e vinovat!“ În cadrul mai multor conferințe de presă și emisiuni TV, același A. Plugaru susține că războiul din '92 a fost pregătit după un scenariu elaborat la Moscova, afirmație care își găsește confirmarea și în cartea documentară a lui Igor Bunici *Poligon Satani (Poligonul Satanei)*, editată la Sankt-Petersburg în anul 1994.

Recent, d-l Mircea Druc, fostul prim-ministru al Republicii Moldova, a afirmat într-un interviu publicat inițial în *România liberă* din București și reproduș parțial de *Mesagerul* din Chișinău: „Conflictul a fost provocat și orientat nu numai de Moscova și de Tiraspol, dar și de oameni din Parlamentul, din Guvernul și de la Președinția din Chișinău“. Să se observe că d-l Druc, la a cărui anihilare ca om politic a contribuit substanțial și incalificabil și domnul președinte, nu-i răspunde acum acestuia cu aceeași monedă, el încercînd într-un fel chiar să-l disculpe pe M. Snegur: „Scenariul major, pe care nici nu-l înțelegeau unele marionete de la Chișinău, a fost următorul: la Chișinău, ca și la Dușanbe, trebuia alimentată animozitatea între Președinte și Opoziție. Arestîndu-l pe Ilașcu, trebuia să crească aversiunea populară față de

Snegur“. Zicem „într-un fel“, fiindcă chiar de se va demonstra că d-l președinte Snegur a fost o victimă, în sensul că a consimțit inconștient la acel scenariu diabolic, vina lui rămîne destul de mare, deoarece un președinte care poate fi ușor indus în eroare este o calamitate pentru orice țară din lume. Ce garanție avem noi că de azi înainte nu va fi influențat și înșelul de alte forțe ale răului, în eventualitatea că la toamnă va obține o nouă investitură? Sau, ca să-l cităm din nou pe Druc, „Nimeni și nimic nu îmi poate garanta că, a doua zi după alegeri, care s-ar putea solda și cu victoria d-lui Snegur, el nu își va schimba diametral poziția, opțiunea și activitatea“.

În stilul lor rupt de realitate, publicațiile pro-prezidențiale ne cheamă la claca electorală din toamnă cu sloganul „Cu alianța noastră-n frunte! Treceam deal și spargem munte!“! Eu cred că dreapta, căreia îi doresc sincer succes la alegeri, ar trebui să-și propună scopuri mai modeste, dar în schimb mai sigure: realizarea programului electoral minim, adică dobîrrea candidatului stingii, Andrei Sangheli, din primul tur. Obiectivele dreptei ne sînt dragi și scumpe. Atîta doar că noi vrem să cunoaștem bine cu cine vine ea în frunte.

Domnul președinte trebuie să înțeleagă că atît Ilie Ilașcu, cit și Anatol Plugaru și Mircea Druc sînt fii de bună-credință ai acestui pămînt. Ei nu sînt vinduți cuiva și nu urmăresc să-i pericliteze campania prezidențială. Demersul lor terapeutic este alimentat de axioma că nimic durabil nu se poate construi pe o temelie erodată de ascunderea adevărului. Acuzațiile acestora fiind foarte grave, iar tăcerea d-lui Snegur neputînd să dureze la nesfîrșit, astăzi el este invitat la o repriză de sinceritate. În caz contrar, asupra lui va plana mereu, ca o sabie a lui Damocles, un mare semn de întrebare. Necunoscința adevărului și votînd cu ochii închiși, noi practic sîntem chemați să consimțim în continuare la crima săvîrșită împotriva lui Ilie Ilașcu.

Mulți, inclusiv d-l președinte, vor spune că nu e momentul, că acum avem alte probleme mai mari de re-

întregul PIB. Și rău-platinicii nu și-au mai achitat obligațiile, nu doar către furnizori și bănci, dar nici măcar către bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale. Dar cel mai grav, deficitul comercial extern s-a accentuat la cote nîcînd cunoscute de România, – aproape 2 miliarde de dolari în 1995 –, contribuția industriilor neperformante fiind de prim ordin, întrucît acestea consumă masiv din resursele de import, fără însă a ieși în mod corespondent în acest an, căci în timp ce industria și-a aglomerat pe mai departe creșterile în stocuri, – ajunse a echivala la valoric, ca niciodată –, cu mai mult de trei sferturi din producția lunară –, exporturile au scăzut substanțial (cu peste 10%) față de realizările din perioada corespunzătoare a anului trecut.

Iată o creștere economică extrem de scumpă prin pagubele pe care le produce economiei. Tributul pentru populație este deosebit de greu. Deși guvernării responsabile de situația creată au făcut încercări disperate de a amîna scadența notei de plată, aceasta s-a precipitat inevitabil. Devenind cu fiecare amînat încă și mai ridicată pentru populație.

Achitarea notei de plată a început din iarnă prin intreruperile distructive în aprovizionarea cu energie, întrucît în plin sezon rece n-au mai existat resurse financiare suficiente pentru importuri de petrol și gaze naturale. Restul notei de plată este achitat treptat-treptat prin inflație. Prin creșterile de prețuri care au intervenit deja și prin cele care vor veni. Nimic nu le mai poate opri. Nici încercările de menținere artificială a cursului leului pentru ca devalorizarea să nu se răsfrîngă asupra inflației interne și nici dorințele electorale ale actualilor guvernămînti. Deja este aproape clar că rata inflației pe acest an – în ciuda încercărilor de cosmetizare statistică – va tinde spre 40%, adică dublul celei prognozate inițial de Guvern.

Iată consecința cea mai concretă a comediei tragice pe care a constituit-o păgubitoarea „creștere economică Văcăroiu“. Comedia a luat sfîrșit. Numai că tragedia a rămas!

zolvat, că nu e bine să ne audă dușmanii etc. Dacă acum nu e momentul, de ce nu a fost la finele lui '92, sau în '93, '94 și '95? Nici după scrutinul din 17 noiembrie nu va fi momentul, fiindcă se va spune că interesul național reclamă să ne pregătăm serios de alegerile parlamentare din iarna-primăvara lui '97, ori de Paștele cailor din 1998. Și tot așa pînă la încheierea mandatului de patru ani... De asemenea, în paralel va trebui să se verse lumină și asupra statului în stat Gagauz Yeri. Cine din conducerea Moldovei le-a dat gîgăuzilor o autonomie nepermis de largă, cînd poziția oficială a Statelor Unite privind autonomia pe baze etnice în Europa Centrală și de Est este, cum s-a reafirmat recent, următoarea: „Cum am spus-o în repetate rînduri, guvernul Statelor Unite nu sprijină dreptul la autonomia teritorială pe bază etnică sau dreptul de separare pe aceeași bază. Noi considerăm că guvernele au responsabilitatea de a asigura un climat de încredere pentru comunitățile minoritare“. Deci, a venit timpul să se răspundă cîntit la întrebarea „Cine-a tras din noi în noi?“

„De la Nistru pînă la Tisa“ niciodată nu a fost momentul și de aceea am mers mai mult pe brînci prin istorie. Momentul adevărului trebuie să fie întotdeauna: 24 de ore din 24 posibile, 365 de zile din 365 posibile! Ca să nu mai spunem că eludarea adevărului se numește lășitate.

Adevărul literar și artistic nr. 332

- Alexandru George: „În societatea românească lipsește spiritul critic...“
- Despre „rezistența prin cultură“, despre Kant, despre moarte și auroraci – Costică Brădățan
- Nașterea nației române între națiile Europei – fragment din volumul *Principiul naționalităților* – 1935
- Costache Olăreanu: Povestitori și romancier
- George Cusnăreanu: Scurtă plimbare pe „Titanic“
- Felicia Antip: „Ura! Au murit cu toții!“
- Magda Mihailescu: Un drum către Shakespeare

GABRIEL ANDREESCU

Conflictele: o strategie rusească?

(continuare din numărul trecut)

Revin asupra reacțiilor la scandalul creat în jurul congresului Martorilor lui Iehova și la reacțiile opiniei publice. M-am referit la câțiva critici – prea puțini – ai campaniei duse împotriva cultului. La nivel de grup (organizație, instituție), numai APADOR-CH a luat o poziție, precisă și argumentată. ProTV a avut un foarte inteligent reportaj pe aceeași temă – hotărât lucru, ProTV devine, o dată cu alegerile locale din 1996, o excelentă instituție a educației civice. *Academia Cațavencu*, cum era de așteptat, scrie pentru cititorii ei „care sînt mai inteligenți decît ai lor”.

La pojlul opus, alte autorități ale statului – Ministerul Învățămîntului, Tineretului etc. – au cooperat la această ireponsabilă acțiune împotriva Martorilor lui Iehova. Radu Boroianu, de la Partidul Național Liberal (!) – și-a permis să facă declarații privind punerea în afara legii a cultului amintit în numele unui „*guvern oglindă al Opoziției*” publicizat tot de *România liberă*. Într-un cuvînt, la incitarea împotriva libertății religioase au răspuns (cooperat) autoritățile, forțele politice, o parte semnificativă din presă, oferind imaginea unei Români fundamentaliste.

Puține lucruri sînt în lumea de astăzi mai aspru condamnate ca încălcarea dreptului de a practica, liber, credința. Violența conflictelor religioase, simplitatea cu care incitarea la fanatism generează demențe colective, în sfîrșit, o tradiție ceva mai lungă a secularizării, în practica statelor, explică de ce se dă o atenție atît de mare respectării dreptului amintit. Acesta este motivul pentru care statele și-au dezvoltat, în timp, instrumente severe de protecție a libertății de conștiință. Este suficient să privim ce se întîmplă în Japonia, unde statul japonez are dificultăți în scoaterea în afara legii a sectei AUM, deși ne aflăm în fața unui grup cu multe acte criminale la activ și cu planuri apocaliptice. Practici violente, ilegale, ale unor secte din Occident nu constituie un fenomen cu totul excepțional. Și totuși, în toate aceste cazuri, autoritățile au acționat împotriva actelor criminale evaluate ca atare de către codurile penale; au sancționat violările legilor de către membrii individuali ai acestor secte – cei într-adevăr vinovați – pe baza unui proces echitabil. Dar nu au fost scoase sectele în afara legii, nu au fost prigonii indivizii pentru credința lor. „Costurile” datorate exercitării libertății de conștiință, și mai general, a garanțiilor democratice, trebuie acceptate, contestarea acestor principii fiind cu mult mai costisitoare pentru societate.

Manipularea prin „biserica națională”

Ce efecte poate să aibă discriminarea religioasă în România – consecință firească a transformării Bisericii ortodoxe în „Biserică națională”? Răzvan Dobrescu se refera, în interviu, pe care am amintit-o la „*amenințările nemiînțînite în România ale unor comunități locale la adresa iehoviștilor de a-i alunga pe aceștia din localitățile respective*” în urma apelului Patriarhului Teoctist. Avem, iată, un model pentru a înțelege cît de ușor a putut fi aprinsă vîlvătaia în Iugoslavia, după decenii de rezonabilă coexistență între etnii diferite. „Purificarea religioasă” nu repugnă lumii civilizate mai puțin decît purificarea etnică. Trebuie să fie clar că România, lipsită de mari resurse cu valoare strategică – cum este petrolul, factor care explică locul în lume, azi, al fundamentalismelor islamice – va fi o

țară marginalizată și disprețuită, dacă regresează la logica socio-politică a unui stat ortodox. O astfel de situație convine însă unei oligarhii interne, incapabilă să administreze decent viața statului ori să reziste competițiilor (inclusiv celei economice), hotărîte să-și păstreze puterea, oricare ar fi consecințele generale. Bineînțeles, convine celor care preconizează înglobarea României într-o sferă de influență rusească.

Este frapant că un soldat atît de cuminte față de puterea lumescă, ca Patriarhul Teoctist, a inițiat o politică atît de incisivă, într-o chestiune atît de delicată, cum este opunerea Bisericii ortodoxe, ca eventuală religie de stat, altor culte.

Cum să nu faci asociere cu noua situație politică, de după alegerile locale? Cum să nu remarci coincidența dintre lansarea campaniei religioase și apariția derutei politice în PDSR? Cum să nu remarci revenirea în forță a instituțiilor legate, într-un fel sau altul, de putere la gesturi ortodoxiste și naționaliste, televiziunea națională fiind din nou vîrfurile de lance al acestor scenarii.

Din episodul trecut:

• Pornind de la ideea că nu se exclude o „asistență rusească” la generarea unor conflicte în regiune, pentru a frîna integrarea NATO, autorul face referire la instanțe de manipulare a opiniei publice românești. • Se analizează utilizarea identităților colective, cu un accent special pe axa fundamentalismului ortodox. •

Cînd fac această asociere între acțiuni, autori, grupuri foarte diverse și strategia rusească de intervenție în regiune, nu vreau să spun că ne aflăm în fața unei echipe cuprinzătoare de agenți moscoviți, care cooperează pe baza unui scenariu minuțios. Există însă fapte istorice, cadre de mentalitate, detalii individuale, interese care se intersectează și care pot explica o basculare a societății românești spre o sferă de influență rusească: intelectuali care profită de ignoranța populației pentru a-și crea propriile mitologii, grupuri a căror stabilitate economică nu poate rezista unei concurențe de tip occidental, mafia propriu-zisă, lideri legați de trecut; și, mai mult decît orice, o mare ignoranță în privința politicii, vieții internaționale, statului de drept și drepturilor omului etc. Pe fondul acestor reorientări ideologice apar solidarități surprinzătoare, regroupări de interese. Revin la exemplul *României libere*, care a atins performanța ca, în campania dusă împotriva lui Gregorian Bivolaru (și, mai nou, a practicilor Yoga în genere) să simpatizeze (să legitimizeze) politica fostei Securități, de condamnare abuzivă și de folosire a psihiatriei ca mijloc de opresiune. Un exemplu ceva mai nou: cele două articole de la începutul lunii iulie, agresiv de această dată Asociația Vasile Voiculescu. Lunga activitate a acestei asociații dedicată oamenilor bătrîni, bolnavi, neajutorați era condamnată întrucît... se reclama de la mișcarea antroposofică a lui Rudolf Steiner. Directorul ei executiv, Leonida Pop, era pus la colț, deoarece s-a dovedit a fi... preot caterisit. Într-adevăr, Sinodul îl caterisise pe Leonida Pop în anul 1970, la solicitarea Securității, motivul fiind critica servilismului înalților demnitari ai Bisericii ortodoxe, dem-

nitari care se făceau complici la intimidarea și persecuția preoților și credincioșilor incozomi.

Iată deci, *România liberă* îmbrățișînd ierarhia ortodoxă care colaborează cu Securitatea și anatimizînd foștii apărători ai credinței creștine! Pe acest fundal, ce simplă este activitatea adevăraților servicii secrete, adevăraților agenți de influență. Într-o situație ideologică atît de confuză, dominată de obscurantism, analfabetism civic, interese meschine, solidarități împotriva firii, aceștia pot să-și transforme și adversarii în perfecți parteneri ai scenariilor pe care le imaginează și credincioșilor incozomi. Iată deci, *România liberă* îmbrățișînd ierarhia ortodoxă care colaborează cu Securitatea și anatimizînd foștii apărători ai credinței creștine! Pe acest fundal, ce simplă este activitatea adevăraților servicii secrete, adevăraților agenți de influență. Într-o situație ideologică atît de confuză, dominată de obscurantism, analfabetism civic, interese meschine, solidarități împotriva firii, aceștia pot să-și transforme și adversarii în perfecți parteneri ai scenariilor pe care le imaginează și credincioșilor incozomi. Iată deci, *România liberă* îmbrățișînd ierarhia ortodoxă care colaborează cu Securitatea și anatimizînd foștii apărători ai credinței creștine! Pe acest fundal, ce simplă este activitatea adevăraților servicii secrete, adevăraților agenți de influență. Într-o situație ideologică atît de confuză, dominată de obscurantism, analfabetism civic, interese meschine, solidarități împotriva firii, aceștia pot să-și transforme și adversarii în perfecți parteneri ai scenariilor pe care le imaginează și credincioșilor incozomi.

Clar de vreme ce articolul „nu speculează”, ci vine cu afirmații precise, articolul în cauză constituie o acțiune de intoxicare-dezinformare.

Să ne întoarcem la rearanjările de forțe și de interese, în societatea românească. La puțin timp după campania *României Libere*, „Societatea de Mîine” anunța formarea „Alianței Naționale pentru România de Măine, pentru Viitorul Poporului Român”. Fondatori precum Antonie Plămădeală, Ioșif Constantin Drăgan, Hajdu Gözo, Ilie Bădescu Adrian Păunescu Grigore Posea, Irina Moroiianu Zlătescu, Victor Dan Zlătescu (ultimii doi semînd deci o declarație incompatibilă cu poziția lor de director al IRDO și respectiv, de membru al Curții Constituționale) anunță „*promovarea și apărarea credinței strămoșești, a Bisericii Ortodoxe Române, care s-a identificat de la început cu interesele neamului și ale țării*...”. Un observator atent va remarca și preocuparea grupului, ca armata națională să nu poată „*să fie înlocuită cu o armată de mercenari, dependentă de „arginții” celui care o plătește mai bine*”. Mesajul este transparent: rămînea la armata „întregului popor”, spunem nu unei armate profesionaliste, proprie integrării în NATO. Și ca orizontul de așteptare să fie și mai bine definit, se cere neangajarea „*în politici de bloc, care să subordoneze interesele naționale, inclusiv de securitate, ale României, jocului de mare putere și sferelor de influență*” (dar, dacă te întregi în UE ori NATO, cum să te împotrivesci „sferelor de influență” a acestora?).

Dacă mentalitatea ziarelor din Opoziție și grupările fostei nomenclaturi comuniste promovează același tip de mentalitate, contrare valorilor civilizației occidentale, unde ne este salvarea? Politicilor perverse, premeditate, cine să li se opună? Așa cum am spus, faptul că Rusia este vital interesată să influențeze evoluțiile din România și faptul că există agenți de influență piloți de Moscova ține de bunul simț. Cum, la ce nivel, cit de departe, sînt întrebări la care un ziarist de conjunctură ca mine nu poate da un răspuns. Aș aduce însă în atenția cititorului două cazuri cel puțin interesante.

(va urma)

CHRISTOPH BERTRAM
Europa în balanță
(126 pag., 5.000 lei)
Prima carte-sinteză care apare în România pe temele azi fierbinții NATO și Uniunea Europeană. Autorul, specialist de notorietate în securitate euro-atlantică, face o pledoarie pentru extindere NATO și UE. Prefațat de un cuvînt pentru cititorul român, studiul este introdus de Lawrence Eagleburger, fostul secretar de stat al SUA.

EUROPA ÎN BALANȚĂ

În curs de apariție la CLAVIS

Cei care doresc să rezerve aceste volume de acum și sînt dispuși să trimită suma necesară, beneficiază de o reducere a costului volumelor după cum urmează: Gabriel Andreescu, *România versus România*, 4000 lei; Christoph Bertram, *Europa în Balanță*, 3000 lei. Contul editurii CLAVIS: nr. 402302096427 Bankcoop, Filiala „Piața Romană”. Expedierea prin poștă se va face cu rambursarea cheltuielilor poștale.

O dată cu trimiterea banilor în cont, doitorii sînt rugați să expedieze la redacția revistei „22”, pe numele Alina Corbu, chitanța respectivă și adresa pentru expediția cărților.

România versus România

Gabriel Andreescu

GABRIEL ANDREESCU
România versus România
(224 pag., 6.000 lei).

Antologie de texte apărute în revista „22” începînd cu ianuarie 1990, pe problemele minorităților, cazul Antonescu, integrarea României în structurile europene, fundamente naționale, avînd ca autori nume precum Andrei Cornea, Sorin Antohi, H.-R. Patapievici, Emil Hurezeanu, Mihai Dim. Sturza, Larry Watts, Mihnea Berindei, Doina Cornea, Szasz Janos, William Totok, Nicolae Gheorghe ș.a.

IULIAN ANGHEL

Condamnați pentru vina de a nu se fi apărat

Fapte

Pe 12 aprilie 1994 apărea în cotidianul conștanțean *Telegraf*, un articol semnat de Radu Mazăre și Constantin Cumpăna, în care cei doi ziariști îi acuzau pe fostul viceprimar al municipiului Constanța, Dan Miron și pe jurista Moga Revi de luare de mită în urma perfectării unui contract între Primărie și firma VINALEX. Conform contractului, firma VINALEX era autorizată să se ocupe de ridicarea și transportarea autovehiculelor staționate neregulamentar pe străzile municipiului Constanța. Argumentația era următoarea: pe data de 19 iunie 1992 în baza dispoziției nr. 163 a primarului municipiului (emisă în urma referatului nr. 7344 întocmit de Serviciul de Gospodărie comunal și locativ) firmei CBN-SRL, era autorizată să funcționeze „în vederea blocării, ridicării, transportului și depozitării autovehiculelor staționate neregulamentar pe arterele de circulație din municipiul”. Pe data de 30 iunie 1992 Consiliul local emitea Hotărârea nr. 33 prin care se autoriza firma CBN-SRL să efectueze prestațiile menționate. Pe data de 16 decembrie 1992 însă, era încheiat un alt contract, pentru aceleași prestații, între primăria Constanța și o altă firmă decât cea autorizată pe data de 30 iunie 1992 de Consiliul Local, firma VINALEX SRL. Contractul era semnat de viceprimarul la acea dată, Dan Miron, de economistul Gorcea Ravera și jurista Moga Revi. Radu Mazăre și Constantin Cumpăna susțineau că, prin încheierea acestui contract, s-a încălcat Legea nr. 69/1991 pentru administrația publică locală. În acest sens ei invocau un raport pe anul 1994 al Curții de Conturi în care, privitor la acest contract, se specifică: „Condițiile efectuării prestațiilor s-au stabilit prin contractul de asociere perfectat în data de 15 XII 1992 (...) fără aprobarea Consiliului Local prin care să fie exprimată voința de asociere, situație ce contravine art 21 lit. x din Legea 69/1991”. Mai mult (susțineau semnatarul articolului din cotidianul *Telegraf*, 12 aprilie 1994), potrivit Legii 69/1991, respectivul contract, înainte de a fi încheiat, ar fi trebuit să aibă avizul comisiilor de specialitate din Consiliul Local. Ceea ce nu s-a întâmplat.

În finalul articolului, Radu Mazăre și Constantin Cumpăna conchideau: „(...) persoanele semnatare nu pot invoca necunoașterea legii, ci doar încălcarea ei cu bună știință. Și cum fiecare încălcare conștientă a le-

gii are un scop în sine, de obicei pentru a aduce foloase infractorului, în cazul de față este de la sine înțeles că d-l ex-primar, jurist Dan Miron, a luat mită (spagă) (...) obligându-și sau cointeresându-și subordonații Gorcea Ravera și Revi Moga, să încalce legea”.

Procesul

● În urma apariției acestui articol, jurista Revi Moga intențea celor doi ziariști de la *Telegraf* (Radu Mazăre și Constantin Cumpăna) o acțiune de chemare în judecată în baza articolului 205 și 206 din Codul Penal, privitor la insultă și calomnie. Fraza considerată calomnioasă este următoarea: „Fosta juristă a Primăriei și actuala judecătoare Revi Moga ori a semnat contractul de asociere necunoscând legile țării, și atunci nu înțelegem cum a ajuns judecător (împăr-

Pe data de 9 iulie 1996 o hotărâre a Curții Supreme de Justiție consterna mediile de informare românești și străine. Curtea Supremă respingea un recurs în anulare depus de Procurorul General al României, Manea Drăguliu, împotriva unei sentințe penale care condamna la închisoare doi jurnaliști, Radu Mazăre și Constantin Cumpăna, de la cotidianul din Constanța *Telegraf*, acuzați de a fi calomniat, într-un articol apărut în anul 1994, pe doi foști funcționari ai primăriei Constanța. Procurorul general a suspendat sentința până la data de 30 august 1996.

șind dreptatea în numele unor legi pe care nu le cunoaște, ori a luat spagă și poate lua în considerare”.

● Inițial dosarul a fost depus la Judecătoria Constanța, însă, având în vedere calitatea reclamantei, la cererea celor doi ziariști, el a fost strămutat la Judecătoria Lehliu Gară. ● După mai multe ședințe, pe data de 17 mai 1995 procesul se judecă (dosar nr. 522). Instanța consideră plângerea reclamantei Moga Revi întemeiată și îi condamnă pe cei doi ziariști la 3 luni închisoare pentru insultă (art 205) și 7 luni închisoare, 25 milioane lei pagube morale, pentru calomnie (art. 206)

toate cu respectarea art. 71 c.p. însemnând un an interdicție de exercitare a profesiei de ziarist. Instanța dispune executarea pedepsei celei mai mari (sentința penală nr. 134).

● Avocatul apărării, Nicolae Cerveni, declară recurs la Tribunalul județului Călărași, judecat pe data de 2 noiembrie 1995 (dosar nr. 1314). Instanța respinge ca nefondat (în baza art. 385 din Codul de Procedură Penală) recursul depus de cei doi, sentința pronunțată de Judecătoria Lehliu Gară rămânând astfel definitivă (decizia nr. 108).

● Avocatul apărării, Nicolae Cerveni, cere o audiență la Procurorul General care, după analiza dosarului, dispune începerea activității de promovare a unui recurs în anulare la Curtea Supremă de Justiție și, totodată, suspendarea executării acestei pedepse până la o decizie finală.

Constantin Cumpăna, redactor-șef al secției „Eveniment” a TV Neptun și a ziarului *Telegraf*

Contra

● Radu Mazăre și Constantin Cumpăna susțin că ar fi putut aduce în apărare raportul Curții de Conturi pe anul 1994, care sesizează ilegalitatea semnării contractului și, mai recent, un raport al Comisiei Juridice a Consiliului local care indică același lucru.

● Se invocă faptul că, nefiind prezenți în instanță, cei doi jurnaliști nu au avut cum să aducă aceste probe, să facă proba verității prevăzută de art. 207 c.p.

● Se argumentează că, pentru ne-prezentare la proces, poți fi condamnat cu amendă, dar nu cu închisoarea.

● Se consideră că pedeapsa este mult prea aspră în raport cu fapta comisă. Lucrul acesta ar fi trebuit sesizat de cele două instanțe de recurs, care ar fi trebuit să dispună rejudecarea procesului, făcând astfel posibilă și prezentarea probelor în apărare.

Când un avocat pierde un proces

Nu se poate stabili cu certitudine în ce măsură probele invocate în apărarea lor de ziariștii inculpați ar fi fost acceptate de instanță, deoarece ei, nefiind prezenți la nici una din ședințele instanței de fond, aceste probe nu-au putut fi aduse. Or, numai instanța era în măsură să stabilească valabilitatea sau nonvalabilitatea acestora. Dar chiar și în lipsa probelor, se poate vedea, dincolo de hotărârea instanței de fond, o anumită înverșunare a judecătorilor în a-i condamna pe cei doi cu o pedeapsă foarte aspră. Pentru că, în cazul de față, legea lăsa posibilitatea unei pedepse alternative, respectiv amendă, sau, în cel mai rău caz, o minimă pedeapsă cu închisoarea, urmată de o suspendare. Sigur, orice judecător face dreptate potrivit legii și propriei sale conștiințe. Dar dreptul în penal trebuie să răspundă unui singur postulat: să nu pedepsești un nevinovat și să nu lovești cu o pedeapsă mai mare un vinovat. Or, decizia de condamnare încalcă fără doar și poate acest postulat. Limita maximă de pedeapsă pentru calomnie (art. 206 c.p.) este de un an. Ridicarea pedepsei sive limita superioară, ba mai mult, aplicarea unei pedepse complementare (interzicerea practicii pe timp de un an a profesiei de ziarist) cu greșita aplicare a art 115 și 71 c.p., par să indice dorința de a pedepsi nu atât o presupusă vină, cât o anumită impetietate față de justiție manifestată de cei doi ziariști, de-a lungul perioadei în care s-a judecat procesul. Spun cu aplicarea greșită a anumitor articole din Codul Penal, pentru că, de exemplu, art. 71 face trimitere la art. 64, ce prevede pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi, printre care și cel de exercitare a unei profesii. Numai

● Pe data de 9 iulie 1996 are loc o ședință a Curții Supreme (a doua care ia în dezbateri acest caz), care respinge recursul în anulare instituit de Procurorul General (decizia penală nr. 1757).

● În aceeași zi, procurorul general redispune suspendarea sentinței până la 30 august. Prin respingerea acestui recurs, ziariștii rămân definitiv condamnați, Legea de Organizare a Curții Supreme de Justiție (art.25) interzicând luarea în discuție, a doua oară, a unui recurs în anulare.

Singura șansă de a scăpa de pedeapsă rămâne cererea de grațiere adresată președintelui, cu condiția ca ea să fie aprobată.

Pro

● Din punct de vedere procedural procesul celor doi ziariști, atât la instanța de fond cât și la instanțele de recurs, s-a desfășurat legal.

● Inculpații au fost legal citați, însă nu au fost prezenți la nici una dintre ședințele instanței de fond, iar la instanța de recurs au ajuns după încheierea ședinței care dispunea respingerea recursului.

● Avocatul apărării, Nicolae Cerveni, nu a fost nici el prezent la nici una din instanțe.

● Inculpații au fost condamnați pentru că, în sprijinul celor consentite în articol, nu au adus nici o probă (nu au făcut proba verității prevăzută de art. 207 c.p.).

Instanța a considerat astfel că acuzația de insultă și calomnie este întemeiată și a dispus condamnarea celor doi ziariști.

POLIROM

colecția PLURAL
NOUĂȚI

Henri Bergson

Materie
și memorie

● Henri Bergson – **Materie și memorie**
Traducere: Cora Chiriac, 228 pag. 6800 lei

● Paul Evdokimov – **Rugăciunea în Biserica de Răsărit**

Traducere: Carmen Bolocan
Prefață: Olivier Clément, 216 pag. 7000 lei

În pregătire:

● Iosif Sava – **Radiografiile muzicale. 6 Serate TV** cu: Octavian Paler, Horia-Roman Patapievici, Aurel Stroe, Nicolae Breban, Nicolae Constantin Munteanu, George Pruteanu
● Stelian Tănase – **Revoluția ca eșec**

comenzi la CP266, 6600, Iași
Tel. & Fax: (032)-214.100; (032)-214.111

că, art. 65 stabilește că această pedeapsă poate fi aplicată „dacă pedeapsa principală stabilită este închisoarea de cel puțin 2 ani”. Or, nu poate fi vorba de așa ceva, întrucât pedeapsa pentru cei doi ziaristi este, după cum se știe, de 7 luni închisoare.

Neprezentarea la ședințele instanței de fond și a celei de recurs nu poate fi însă catalogată drept rea credință, ci mai degrabă o strategie greșită: „Am fost foarte ocupați în acel timp. Dar adevărul este că ne-am bazat foarte mult și pe numele și prestața domnului Cerveni”. (Constantin Cumpăna)

Avocatul apărării recunoaște, la rîndul său, că „a fost foarte ocupat” și că prezența sa la proces ar fi putut schimba decizia instanței: „Nu am fost la nici una din ședințele instanței de fond, deși am fost solicitat de vreo două ori, dar auzind decizia am discutat cu președintele tribunalului Lehliu Gară, arătîndu-i vicisitudinile de fond ale acestui proces. Dînsul mi-a spus: „Veți face recurs și veți demonstra acolo aceste lucruri”. Nu am fost nici la instanța de recurs. Dacă aș fi fost acolo, l-aș fi determinat pe președinte să accepte recursul, sau cel puțin să dea un nou termen”. Nu știu nimic de neînțelegerile dintre avocatul Cerveni (cel atît de activ pe cînd era apărătorul lui Zaher Iskandarani) și judecătorul Otică (cel care a respins recursul în anulare), despre care se vorbește. Dar pare de neînțeles nepăsarea de care a dat dovadă avocatul apărării față de cei doi ziaristi, Radu Mazăre și Constantin Cumpăna, pe care îi apăra.

Pe cine apărăm? Pe cine pedepsim?

Sînt de discutat două aspecte: 1) Presa românească este plină la această dată de inexactități. 2) Aceeași presă este sufocată de dezvăluirile despre corupție.

Scandalurile de corupție se țin lanț, dar spre surprinderea generală (deși se recunoaște că există corupție), nimeni nu-i poate depista pe corupți. În lipsa unei reacții decise a Justiției și exasperată de nenumerabilele dezvăluiri în urma cărora nu se face nimic, presa și-a luat cu de la sine putere dreptul de a acuza, judeca și aprecia. De aici numeroasele inexactități care apar în presă. De exemplu: se descoperă o afacere ilegală și, întind corect, se consideră că cel în cauză a făcut-o pentru foloase personale, a luat mită. Ziaristul care acuza poate ști că respectiva afacere s-a încheiat ilegal, că este o afacere murdară, dar nu va putea să o demonstreze mai niciodată cu probe juridice.

Există totuși situații binecunoscute, cînd delictele de presă sînt mult mai grave, iar dovada că ele au fost făcute cu rea credință nu mai suportă dubii. Nu trebuie uitat cazul sotelor de articole din *România Mare*, *Politica*, *Totuși iubirea* etc. în care au fost insultate și calomniate, fără nici o limită a bunului simț, zeci și zeci de persoane, fără ca semnatarilor articolelor să le treacă prin cap că vor avea nevoie de probe pentru a-și justifica acuzațiile. Acesta este cazul cel mai flagrant (dar nu singurul) în care Justiția acestor ani nu a funcționat. De cinci ani, împotriva lui Corneliu Vadim Tudor s-au depus nenumărate plîngeri, dar numai de curînd, după căderea sa din grațiile Puterii, Justiția a constatat că plîngerile depuse împotriva lui pot face totuși obiectul unor procese penale.

Dar și acum, de cîte ori s-a prezentat Vadim Tudor la un proces? Și de cîte ori a fost condamnat? Dacă tot s-a hotărît să facă „dreptate”, de aici ar fi trebuit Justiția să înceapă. Dar nu a făcut-o. A preferat, ca totdeauna, să găsească un acar Păun.

CRISTIAN PEDA

Ion Iliescu față cu statul de drept

Constituția Statelor Unite a intrat în vigoare, în formularea sa inițială, la 21 iunie 1788, dar acestui text i-au fost adăugate, de-a lungul anilor, mai multe Amendamente. Pînă în 1951, nici un articol sau Amendament nu stipula numărul de mandate de Președinte pe care un cetățean american le poate îndeplini. Cu toate acestea, a fost suficient ca primul președinte al SUA, George Washington (ales în 1788 și 1792), să refuze în 1796 să mai candideze pentru un al treilea mandat, pentru ca – în mod natural – nici un alt cetățean american să nu mai aspire, vreme îndelungată, la mai mult de două investituri. Tradiția aceasta a fost respectată pînă la mijlocul secolului al XX-lea, mai precis pînă în 1940. În acel an, președinte era Franklin Roosevelt, care fusese ales deja de două ori: în 1932 (în defavoarea lui Herbert Hoover) și în 1936 (în defavoarea lui Alfred Landon). Profund de inexistența unei limitări explicite a numărului mandatelor prezidențiale și speculînd cu abilitate excepțională momentul istoric (Europa se afla la acea dată în război), Roosevelt s-a prezentat din nou în fața alegătorilor și a cîștigat, în dauna republicanului Wendell Wilkie, un al treilea mandat, pentru ca în 1944, același Roosevelt să fie desemnat, pentru a patra oară, președinte al celei mai respectabile democrații cunoscute pînă acum (adversar i-a fost atunci Thomas Dewey). La puțin timp după a patra investire în funcție, la 12 aprilie 1945 Roosevelt a murit, funcția de președinte fiind preluată atunci pentru restul mandatului (pînă în 1948), conform Constituției, de vicepreședintele Harry Truman.

Experiența celor patru alegeri ale lui Roosevelt, ca și ineditul situației în care se afla Truman au determinat Congresul să propună, în 1947, un amendament la Constituție, cel cu numărul XXII, ratificat (și intrat astfel în vigoare) în 27 februarie 1951. Iată textul acestui Amendament: „Nimeni nu poate fi ales în funcția de Președinte de mai mult de două ori și nici o persoană care a îndeplinit funcția de Președinte sau a acționat ca Președinte mai mult de doi ani dintr-un mandat pentru care altcineva a fost ales Președinte nu poate fi aleasă în funcția de Președinte mai mult decît o dată. Acest Articol nu se va aplica însă nici unei persoane deținătoare a funcției de Președinte în momentul în care acest articol a fost propus de către Congres, și el nu va împiedica nici o persoană care ar deține funcția de Președinte sau ar acționa ca Președinte de-a lungul mandatului în timpul căruia acest Articol intră în vigoare să îndeplinească funcția de Președinte sau să acționeze ca Președinte în timpul rămăs din respectivul mandat.”

Textul acestui Amendament este, așa cum poate constata oricine, extrem de nuanțat. În primul rînd, el înregistrează ca normă constituțională cutuma stabilită de Washington, interzicînd mai mult de două mandate, dar precizînd, de asemenea, că persoana care a îndeplinit mai mult de jumătate din mandatul altui Președinte nu mai poate fi aleasă decît o singură dată. În al doilea rînd, Amendamentul precizează că aceste limitări nu se aplică președintelui Truman (el era cetățeanul american ce deținea funcția de Președinte în 1947, la data propunerii Amendamentului și tot el îndeplinea mai mult de jumătate din mandatul pentru care fusese ales Roosevelt) și nici Președintelui sau unui eventual înlocuitor al acestuia din perioada ce separa formularea Amendamentului de ratificarea lui (perioadă în general lungă, deci expusă posibilei repetări a situației în care se afla Truman). În al treilea rînd, Amendamentul preciza că, după ratificare, el nu se poate aplica retroactiv, împiedicînd un Președinte ca Truman sau aflat în situația acestuia să-și ducă la bun sfîrșit mandatul în limitele normelor constituționale anterioare.

Povestea acestui Amendament e probabil cea mai frumoasă lecție despre statul de drept pe care ne-o oferă istoria secolului nostru. Într-adevăr, în perioada dintre propunerea Amendamentului (1947) și ratificarea lui (1951), Truman fusese ales Președinte (în 1948, în fața lui

Thomas Dewey). Conform Amendamentului, Truman avea dreptul să mai candideze și în 1952. Nu a mai făcut-o. Detaliind implicațiile aplicării neretroactive a legii, Amendamentul urmărise să nu dezavantajeze pe nici unul din cetățenii americani, chiar cu riscul ca Truman, uzînd de prevederile lui, să fie Președinte al SUA pentru aproape trei mandate complete. Ceea ce merită reținut din toate acestea este grija cu care Amendamentul distinge aspectele problemei: în aceste condiții, judecarea Amendamentului urma să se facă în deplină cunoștință de cauză a implicațiilor sale; legiuitorii diferitelor State știau, de pildă, că adoptarea textului în forma propusă de Congres includea, dincolo de reafirmarea egalității cetățenilor în fața legii, și posibilitatea ca unul dintre acești cetățeni să fie Președinte mai mult decît putea fi, din acel moment, în limitele Constituției, oricare altul. Cu alte cuvinte, dacă Amendamentul era ratificat, doar Truman (sau un alt Președinte ales în intervalul rămas pînă la ratificare) putea fi Președinte mai mult de opt ani. În schimb, dacă Amendamentul nu era ratificat, atunci oricine putea fi Președinte mai mult decît opt ani, căci cutuma stabilită de Washington putea fi încălcată de orice alt cetățean american. Pe scurt, ratificarea însemna limitarea puterii exercitate de oricare cetățean devenit Președinte (mai puțin Truman), în vreme ce respingerea Amendamentului era echivalentă cu acceptarea riscului ca oricare cetățean să abuzeze de putere.

De ce ne interesează toate acestea? Așa cum se știe, din 1991, România are o nouă Constituție. Persoanele care au elaborat-o n-au ezitat să își revendice, după model american, supratitlul de „Părinți ai Constituției”. Mai mult decît atît, domniile lor n-au pierdut nici o ocazie pentru a sublinia inspirația Actului nostru fundamental din toate marile Constituții democratice din zilele noastre. Cum nici o persoană normal constituită nu contestă azi excelența Constituției americane, am avea tot dreptul să credem că Părinții Constituției noastre au avut în vedere, atunci cînd și-au lăudat propria operă, și valorificarea experienței americane a Amendamentului XXII. Cine analizează textul Constituției noastre constată însă că urmele acestei experiențe nu se regăsesc deloc în dispozițiile referitoare la funcția de Președinte. Nici articolele referitoare la instituția propriu-zisă, nici dispozițiile finale și tranzitorii ale Constituției nu conțin elemente care să contureze o soluție la fel de clară precum cea din Amendamentul XXII al Constituției americane. Un text precum cel american, formulat cu claritate și indicînd consecințele aplicării neretroactive a legii în cazul instituției prezidențiale, ar fi rezolvat delicata chestiune a mandatelor îndeplinite de Ion Iliescu.

O interpretare politică a obscurității Constituției noastre ar putea suna cam așa: Actul fundamental nu spune în mod explicit dacă mandatul îndeplinit la data adoptării Constituției de Președintele în funcție este constituțional, deoarece o asemenea prevedere ar fi creată dificultăți în adoptarea prin referendum a Legii supreme; într-adevăr – s-ar putea argumenta în continuare – dacă românii ar fi știut, în 1991, că potrivit Constituției pe care urmau să o voteze, Ion Iliescu putea fi – teoretic – Președinte pînă în 2000, atunci românii nu ar fi votat Constituția. Aici nu ne interesează însă speculațiile politice, ci doar aspectele pur juridice ale chestiunii. Un principiu fundamental al dreptului spune că ceea ce legea nu distinge, nu trebuie distins nici de cei care interpretează legea. Constituția din 1991 nu distinge între o nouă instituție a Președinției (creată de acest text) și una veche (cea creată prin Decretul 92/1990). Mai mult decît atît, o Hotărîre a Curții Constituționale din 1992 întărește acest fapt, afirmînd că instituția prezidențială avută în vedere de Constituție e chiar cea din 1990. Pe de altă parte, după adoptarea Constituției, d-l Ion Iliescu și-a întemeiat actele pe dispozițiile Constituției, și nu pe Legea în baza căreia fusese ales în 1990. În condițiile în care nici textul Constituției, nici interpretările care i-au fost date de Curtea Constituțională nu disting între mandatul exercitat înainte de 1992 și cel exercitat după 1992, atunci Ion Iliescu a îndeplinit deja două mandate. În condițiile în care Ion Iliescu însuși și-a definit actele din perioada de după 8 decembrie 1991 ca acte săvîrșite în limitele oferite de Constituție, a distinge între un mandat constituțional (1992–1996) și unul care nu e constituțional (înainte de 1992) e o contrazicere a principiului care ne obligă să nu distingem ceea ce legea nu distinge.

Cu alte cuvinte, în limitele actuale ale Constituției (atît de imprecise și de obscure pe cît le-au vrut chiar Părinții ei), d-l Ion Iliescu nu poate beneficia de posibilitatea de care a beneficiat un Harry Truman, după ratificarea Amendamentului XXII: domnia sa nu mai poate candida. Pentru a se convinge, e suficient să deschidă Constituția la articolul 151 alin.(1) și să revadă Hotărîrea Curții Constituționale nr. 18 din 7 septembrie 1992.

Ultimul curier diplomatic pentru negocierea armistițiului la Stockholm

interview cu Neagu Djuvara

Domnule Neagu Djuvara, cine erați și ce făceați în preajma lui 23 august 1944?

Cu regimentul 6 Mihai Viteazul făcusem o parte din război până când am fost retrași, după ce regimentul nostru fusese complet distrus în fața Odesei – din aproape 3000 de oameni au scăpat vreo 92. Devenisem instructor la recruți și, printr-o întâmplare, în 1943, Camil Demetrescu, pe atunci vice-director al Cifrului și Cabinetului, mi-a sugerat să dau concurs pentru a intra în Ministerul de Externe. Eram doctor în drept și licențiat în istorie și m-am prezentat la concurs, am reușit și am fost numit la Direcțiunea Cifrului și Cabinetului a Ministerului de Externe. Acolo se primeau toate telegramele secrete de la legațiile române din străinătate și am intrat într-un grup restrâns de 4-5 inși care le descifrau. Tot din acest grup se selectau și curierii diplomați care, la două-trei luni, plecau în străinătate. La Direcția Cifrului și Cabinetului director era Niculescu-Buzești iar sub-directori Victor-Rădulescu Pogoneanu și Camil Demetrescu. Important de precizat este faptul că cei trei intraseră în complotul Grupului de la Buftea, unde, sub oblăduirea Regelui Mihai cu Maniu, Brătianu și Titel Petrescu se hotărâseră negocieri rapide, peste capul lui Antonescu, pentru a încheia pacea cu aliații.

Deci, prin natura slujbei dv. de la Ministerul de Externe, făceați parte dintr-un complot care avea în vedere încheierea unui armistițiu.

Da. Opoziția (adică Maniu, Brătianu și Titel Petrescu, cu aprobarea Regelui) a luat hotărârea de a-i însărcina pe câțiva dintre diplomații din străinătate (în general, erau nr. 2 ai legațiilor), la Lisabona, Brutus Caste, la Stockholm, Gheorghe Duca, fiul lui I. Gh. Duca etc., de a crea o rețea care să stabilească contacte cu aliații în vederea încheierii unui armistițiu. Acești diplomați trimiteau telegrame supracifrate, care nu ajungeau la secretarul general Davidescu și ministrul de externe, care era Mihai Antonescu.

Ce conțineau telegramele pe care le descifrați?

În toate exista stadiul contactelor cu aliații, cu americani, englezi și sovietici. La acea vreme, guvernul îl trimisese pe Al. Crețianu (ginere și nepot al lui Barbu Știrbey) la Ankara cu intenția de a facilita legăturile cu aliații. Barbu Știrbey este trimis și el, însă de opoziție, la Cairo, tot pentru negocieri, iar Antonescu este la curent. Deci, Știrbey pleacă la Cairo prin Ankara, ca să ia legătura cu aliații. Un amănunt mai puțin cunoscut este faptul că, inițial, opoziția îl trimite la Cairo pe Știrbey, un liberal bătrîn, cumnat cu Ionel Brătianu, foarte versat în politică. Dar, datorită unei temeri viscerale a lui Maniu de liberali, la insistența sa a plecat și Vișoianu de la țărăniști.

Vorbiți-ne de conținutul negocierilor și de eventualele lor consecințe pentru România.

Spuneam că Barbu Știrbey plecase cu știrea lui Antonescu, dar nu ca trimis al acestuia. Antonescu afirmase că, dacă se vor găsi căi de încheiere a unui armistițiu, cu atât mai bine. Numai că, era știut, el putea să refuze condițiile unui eventual armistițiu. Așa se face că, atunci când ne parveneau telegrame-

le ultracifrate (pe care le recunoșteam imediat după un anumit număr), nu le predam secretarului general Davidescu și cu atât mai puțin ministrului Mihai Antonescu. Ele ajungeau toate la grupul de la Buftea. Concomitent se făceau tatonări la Madrid, Berna și Stockholm. În cele din urmă se stabilesc două principale negocieri: la Cairo și Stockholm. La Cairo, condițiile armistițiului impus de aliați au fost foarte dure, iar Știrbey și Vișoianu au transmis informația grupului de la Buftea ca să-și dea avizul. S-a ajuns la un minimum acceptabil, urmînd ca aliații să dea răspunsul. Americanii și englezii au răspuns într-o săptămînă, sovieticii, niciodată. În același interval de timp (aprilie-august 44) se duc tratative și la Stockholm, unde d-na

Iuliu Maniu și Dinu Brătianu

Kollontay deja era în legătură cu Gh. Duca. D-na Kollontay cere să-l vadă pe Nanu, reprezentantul guvernului Antonescu, pentru a începe negocierile. Primește oficial răspuns de la Antonescu că da, negocierile pot începe. Și, spre deosebire de Cairo, la Stockholm sovieticii răspund chiar prezentînd un avantaj față de ceea ce se obținuse la Cairo. Avantajul era reprezentat de două lucruri cerute de Antonescu și acceptate de către ruși: să le spunem germanilor ca în 15 zile să părăsească țara (din punct de vedere practic, după mine, o clauză imposibilă. Cine își inchipuie că nemții nu l-ar fi dat jos pe Antonescu, așa cum au făcut în Ungaria?!). Al doilea „avantaj” îl reprezenta posibilitatea de a instala guvernul român într-un județ din Banat, neocupat de trupele sovietice. Nici acest fapt nu era în realitate un avantaj, cînd noi eram tot cu streangul de gît. Oricum, acestor condiții transmise de Nanu la 2 iunie 1944 prin Camil Demetrescu, care ajunge la București în 4 iunie 1944, Antonescu nu a răspuns. Așa se face că se trezește guvernul să mă trimită pe mine la Stockholm în noaptea de 22-23 august '44. Între timp, așa cum se știe, frontul din Moldova se prăbușise, iar Antonescu încă nu dădea

semne că ar vrea să încheie pacea. O dovadă este lipsa răspunsului lui față de ceea ce se stabilise în iunie la Stockholm și chiar trimiterea mea în 22-23 august acolo. Cînd, dacă se dorea cu adevărat o ieșire imediată ar fi fost suficientă o cifrată: „Reluați legătura cu ambasadoarea sovietică și întrebați: 1. dacă sovieticii sînt dispuși să reia negocierile, 2. dacă se mențin aceleași condiții?” Astea sînt primele două puncte pe care mi le-a comunicat Mihai Antonescu în noaptea de 22 spre 23 august.

Cum se situa Regele Mihai între guvern și grupul de la Buftea în momentul spargerii frontului?

Regele, alături de Opoziție, a înțeles că țara se afla într-un teribil pericol. Trebuie precizat că, între timp, rușii impuseseră ca parteneri în negocierile păcii pe comuniști. Și de aceea în grupul de la Buftea apar ulterior Pătrășcanu și Bodnăraș. Regele, împreună cu acest grup, hotărîse să-l silească pe Antonescu să iscălească. Dintr-un raport al lui Gheorghe Brătianu rezultă că el a fost ultimul care, în dimineața zilei de 23 august, a mers ca să-l convingă pe mareșal. Iar Antonescu a pretins atunci ca alături de el să semneze șefii partidelor politice din grupul Buftea, lucru care nu l-a mai putut realiza, fiindcă Pătrășcanu reintrase în clandestinitate.

Din negocierile purtate la Stockholm s-a văzut clar că sovieticii preferau să negocieze mai curînd cu Antonescu decît cu Opoziția.

Ce explicație găsiți? Antonescu rămînea fidel Germaniei.

Rușii aveau rațiuni practice: ei se înțelegeau mai bine cu un dictator decît cu niște democrați și, în plus, Antonescu era comandantul armatei și el putea să ordone încetarea focului.

Totuși, situația a fost răsturnată de Regele Mihai.

Sovieticii nu și-au inchipuit că Regele poate să aibă asemenea putere. Și cu atât mai impresionantă rămîne lovitura de la 23 august cu cît, în momentul arestării lui Antonescu, armata a ascultat total ordinul Regelui. Antonescu însuși nu credea în Regele Mihai, îl socotea un copil și nu-i dădea nici un raport. Dincolo de bunii săi sfătuitori – Maniu, Brătianu, generalul Sănătescu – nu trebuie trecut cu vederea faptul că Regele era un om cu foarte, foarte mult bun simț, că era filoenglez și că lui nu-i plăcuse angajarea noastră cu Germania în 1944. Maniu și Brătianu au rămas constant alături de Rege și împotriva poliției lui Antonescu. În 1941 ei au adresat o scrisoare lui Antonescu prin care îi cereau să nu treacă Nistrul, angînd țara într-un război care a decimat armata română.

Să ne întorcem la ziua de 23 august.

Am fost chemat de Mihai Antonescu, vice-prim ministru și ministru de externe, pentru a fi trimis la Stockholm ca să se reia negocierile. Precizez, reluarea și nu semnarea vreunui act, pentru că nu exista vreunul. Guvernul nu răspunsese de la 2 iunie sovieticilor, între timp frontul avansase de la Bug la Prut, iar armistițiu îl avea cum să se încheie. Era vorba doar de reluarea negocierilor. Era deja tîrziu, iar arestarea lui Antonescu, la 23 august, a scutit țara de a fi trecut prin pîrjol.

• CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE •

• Mareșalul Ion Antonescu se întoarce de pe front în seara zilei de 22 august, unde promisiunile germanilor continuarea rezistenței anti-sovietice. Tot atunci discută cu liderii țărăniști și liberali, Iuliu Maniu și Gheorghe Brătianu despre condițiile unui armistițiu cu Uniunea Sovietică.

• În dimineața zilei de 23 august, la ora 9,00 la Snagov, începe ultima ședință a Consiliului de Miniștri, prezidată de Ion Antonescu. Aproximativ în același timp, în București, se înfîlesc liderii partidelor istorice (Dinu Brătianu, Titel Petrescu și Iuliu Maniu), care îl însărcinează pe Gheorghe

Brătianu să facă un ultim demers pe lângă Ion Antonescu pentru scoaterea țării din război.

• La 10,30, la Snagov, Gheorghe Brătianu expune mareșalului punctul de vedere al partidelor. Antonescu acceptă să încheie armistițiu dacă primește o „scrisoare de

garanție” de la Iuliu Maniu și Dinu Brătianu în care aceștia să-și exprime acordul față de armistițiu.

• Ion Antonescu are o întrevedere și cu ministrul plenipotențiar german la București, Karl Clodius, căruia îi comunică intenția sa de a capitula condiționat în fața sovieticilor.

• La ora 12,00 mareșalul îl însărcinează pe vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Mihai Antonescu, să fixeze în scris poziția guvernului român față de propunerile sovietice de armistițiu. Acesta din urmă trimite un curier la Stockholm (Neagu Djuvara) pentru a relua tratativele în vederea

CAMIL DEMETRESCU*

Regele Mihai și Mareșalul Antonescu

- Ultima întreprindere la Palat -

Mocsonyi Stârcea a transmis Regelui Mihai informația că mareșalul Ion Antonescu urma să plece pe front, poate chiar în după amiaza aceleiași zile și că, în consecință, planul inițial al loviturii de palat, prevăzute pentru ziua de 26 august, ar putea fi ratat. Regele a fost de acord să convoace imediat la palat pe Gr. N. Buzzești, pe generalul Sănătescu și pe generalul Aldea, care, cu toții, l-au sfătuit pe suveran să acționeze de urgență și să devanseze planul cu trei zile. S-a căzut de acord să se mai facă o ultimă încercare, pentru a-l convinge pe mareșal să procedeze la schimbarea datei, iar numai dacă acesta ar fi refuzat să semneze armistițiul, să se treacă la arestarea lui. În acest scop s-a hotărât convocarea Antoneștilor la rege, la vremea prinzului, convocare ce a fost acceptată după îndelungi insistențe. La puțin timp s-a primit din partea „Conducătorului” o comandare a vizitei, pretextându-se un program prea încărcat al zilei. Telefonatele telefonice susținute au avut drept rezultat venirea lui Mihai Antonescu, în jurul orei 3, la Palatul Regal. Acesta l-a explicat Regelui că mareșalul nu putea veni, dar că el, Mihai Antonescu, primise impunerii depline, pentru purtarea oricăror discuții. Regele a precizat că prezența în persoană a mareșalului era indispensabilă și că dorește să îl vadă neîntârziat. Mihai Antonescu s-a angajat să-l aducă personal pe Mareșal la palat. I s-a dat aprobarea, după care Mihai Antonescu a părăsit încăperea în grabă. A fost văzut pe fereastră, cum se îndepărta, aproape fugind. Crezând că are de gând să fugă cu adevărat, au trimis pe cineva, prin subteranul palatului, să-i iasă în întâmpinare. Acel cineva a trebuit să alege, nu glumă, pentru a-l prinde pe Mihai Antonescu și a-l invita să se întoarcă la palat, pretextând că Regele mai are să-i comunice o chestiune importantă. Au urmat apoi alte insistențe telefonice pe lângă mareșal...

Audiența mareșalului a fost pregătită cu grijă. Gr. N. Buzzești i-a recomandat Regelui să manifeste pe parcursul convorbirii cu mareșalul o deferență ca de la un om tânăr la unul mai bătrîn, să introducă nuanțe de respect filial și, în orice caz, să-l trateze cu cât mai multă considerație. Cît privește conținutul convorbirii, Regele urma să abordeze la început situația frontului, după care trebuia să intre direct în subiect, atingînd problema semnării armistițiului. În fine dacă, în urma tuturor eforturilor, mareșalul s-ar fi păstrat pe poziții negative, atunci Regele trebuia să apese pe buton, pentru a face să intre în acțiune gărzile palatului. La această ultimă audiență a mareșalului au participat Mihai Antonescu și generalul Sănătescu. Primul nu a scos nici un cuvînt de la începutul și pînă la sfîrșitul întreprinderii.

Conform celor stabilite, Regele a început prin a-l întreba pe mareșal despre situația frontului. Ion Antonescu a recunoscut, fără să șovăie, gravitatea acesteia. Întrebările s-au succedat, răspunsurile au venit prompt, pînă cînd Regele i-a cerut „Conducătorului” să semneze armistițiul. Deși

brusc enervat, Ion Antonescu a spus că va încheia armistițiul doar cu acordul Germaniei, a cărei încuviințare o ceruse chiar în dimineața acelei zile de 23 august. Resimțind situația inconvenabilă în care se găsea, obligat să primească dispoziții hotărîtoare asupra esenței tragice a politicii sale de la un tânăr pentru care nu avea nici o considerație și care-l umilise în fel și chip, Antonescu a spus: „Eu nu pot semna fără acordul Germaniei, pe care l-am cerut chiar astăzi dimineața. Eu mi-am dat cuvîntul și nu-l pot cădea!” Atunci a intervenit energic generalul Sănătescu: „Cuvîntul dumitale te leagă pe dumneata personal. Pe un întreg popor nu-l poți lega cu un cuvînt!” Revoltat la maximum de amestecul în atribuțiunile pe care le considera a-i aparține în exclusivitate, mareșalul a refuzat categoric somația Regelui de a demisiona, contestînd acestuia — „unui copil” —, capacitatea de a conduce țara. Descumpănit, Regele, pretextînd nevoia de a bea un pahar cu apă, a trecut în încăperea unde îl așteptau consilierii, care trăsese rău de urechea lingă ușa întredeschisă. „Ce să fac?” se frămînta el, „Spune că a cerut acordul nemților și nu vrea să semneze”.

Gr. N. Buzzești l-a îmbrățat: „Mai încercați o dată, Sire, să-l determinați să semneze sau să demisioneze. Și nu uitați: păstrați aceiași ton deferenți!” Mai calm, Regele s-a reîntors la mareșal, care, și el, se mai liniștise, și și-a exprimat regretul că acesta nu voia să dea ascultare îndemnului de încheiere a armistițiului. După refuzul hotărît al lui Antonescu de a reveni asupra deciziei luate, Regele a spus ultimativ că

CAMIL DEMETRESCU, născut într-o familie de distinși magistrați superiori, era în 1943-1944, sub-directorul Cîfrului la Direcțiunea Cabinetului și Cîfrului la Ministerul de Externe. Bucurîndu-se de întreaga încredere a lui Grigore Niculescu-Buzzești, șeful acestei direcții și a lui Victor Rădulescu-Pogoneanu, adjunctul acestuia, s-a aflat în miezul negocierilor secrete duse cu Alianții și Uniunea Sovietică de „Grupul de la Buftea”, ca și a negocierilor duse de guvernul Antonescu. El e cel care aduce la 2 Iunie 1944 de la Stockholm, ultimele propuneri sovietice. După preluarea puterii de către comuniști — a făcut 16 ani de închisoare, din care 6 de izolare totală, refuzînd pînă la urmă să cedeze presiunilor pentru a scrie istoria „Actului de la 23 August” în sensul deformat în care-l voia Puterea.

interesele țării îi cer să o scoată din război, iar dacă mareșalul nu se conformează, îi cere pe loc să demisioneze. Vibrînd de enervare, „Conducătorul” a refuzat din nou. Atunci, cu toate că Regele nu se putea hotărî să apese pe butonul soneriei, consilierii săi, care ascultau la ușă, au trimis garda regală, pentru a-l aresta pe Antonescu. Regele a părăsit încăperea, iar Antonescu i-a reproșat lui Sănătescu, atunci cînd a intrat cu echipa lui Anton Dumitrescu, că „el venise la palat ca un om cinstit și ei îl tra-

taseră ca pe un bandit”. Vrînd să-și scoată o batistă din buzunarul tunicii, Antonescu a vîrît mina sub rever și atunci un soldat din garda lui Dumitrescu, înțelegînd greșit gestul mareșalului, l-a apucat pe acesta de mîna. Uluit, generalul Sănătescu a strigat: „La mina de pe domnul mareșal!”

În timp ce Ion și Mihai Antonescu erau conduși spre camera blindată, au trecut prin fața lui Aldea, Stârcea și a lui Mircea Ioanițiu, secretarul particular al Regelui, cărora mareșalul le-a adresat următoarele cuvinte: „Sînteți o bandă de copii bezmetici, care veți fi spînzurați pînă mîine!”

Amănunte din acele zile

Dacă Antoneștii n-ar fi semnat ei, așa cum mărturisea Mihai Antonescu și chiar mareșalul, în cursul ultimelor întreprinderi cu Ion Mihalache și Gh. Brătianu, la 22 și 23 august, o scrisoare prin care cereau celor doi politicieni să-l elibereze pe Ion Antonescu de răspunderea politicii urmate pînă atunci, ar fi urmat ca el să fie înlocuit cu forța, dacă n-ar fi vrut să demisioneze.

Cînd generalul Tobescu, comandantul jandarmeriei, și Eugen Cristescu, șeful SSI, s-au convins de arestarea Antoneștilor, urmarea a fost închiderea grilajelor de la porți și sechestrarea (înăuntru) a mașinilor lor. Cristescu s-a dus la nemți și i-a avertizat. După care von Killinger, venit de la Săftica, unde își avea comandamentul, a cerut prin telefon o audiență. S-a hotărît să nu fie primit, decît după ce se va fi citit proclamația la radio, cîștigîndu-se astfel

Audiența lui von Killinger

După citirea proclamației, a fost fixată și audiența ministrului german la Rege, aproximativ după ora 22.30. Scund, vînjos, vibrant, Killinger era conștrastat de silueta deșirată și decolorată a consilierului Gerhard Stelper. Amîndoi au intrat în aripa Kretzulescu a palatului și au fost introduși în biroul mareșalului Curtii, unde acesta îi întîmpină protocolar și glacial. Imediat au intrat și primul ministru, ministrul de externe și, bineînțeles, Regele. Mocsonyi Stârcea a făcut prezentările, iar Regele a rămas în picioare, arătînd astfel că audiența va fi scurtă. Manfred Killinger i-a spus Regelui că avea însărcinarea din partea Führerului să se intereseze de soarta prietenului personal al acestuia, a mareșalului Antonescu, care, după cum s-a auzit, s-ar afla închis în Palatul Regal. Deși emoționat și crispat, Regele, care fusese sfătuit dinainte, a spus că mareșalul își prezentase, în cursul audienței, demisia, exprimîndu-și dorința de a deveni un simplu cetățean la Predeal. Pentru a încheia penibila discuție, Buzzești a intervenit și el, rugîndu-l pe trimisul lui Hitler să considere acest capitol definitiv încheiat. Killinger părea totuși convins că Antonescu se află în Palat, areștat.

Apoi Regele a adăugat, cu voce stinsă de emoție, că se va încheia, probabil, armistițiul cu URSS. E de la sine înțeles că acțiunea în cauză l-a indignat pe Killinger, care nu s-a mai putut stăpîni și a calificat-o drept trădare, enumerînd pericolele care pîndeau România, odată actul făcut.

(Fragmente din volumul de memorii, în manuscris)

Pagini realizate de RODICA PALADE

Desen de Ion Varlam

timp, pentru înfrîperea noului guvern. În timpul evenimentelor, este de reținut surpriza generalului Sănătescu, după arestarea Antoneștilor, care mi-a fost relatată în aceeași zi de Gr. N. Buzzești: „Ce-ați făcut? Trebuie să mergem să le cerem scuze!” Dar Buzzești i-ar fi răspuns: „Domnule general, ce s-a făcut, s-a făcut. Nu mai este cazul să le cerem scuze. Nu mai este timp de filozofat! Acum duceți-vă la Statul Major să-l luați în primire!” Ceea ce Sănătescu a și făcut.

• CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE • CRONOLOGIE •

încheierii armistițiului.
• La Palat, unde mareșalul Antonescu, însoțit de Mihai Antonescu, sosește la orele 17,00, pregătirile pentru o lovitură de stat erau încheiate pentru cazul în care șeful Guvernului nu ar fi acceptat să încheie imediat armistițiul. În fața refuzului acestuia de a

declara imediat, fără știrea germanilor, că acceptă condițiile formulate de Alianți, Regele Mihai a dispus arestarea celor doi Antonești. Imediat după aceea, sub pretextul ținerii unui Consiliu de Coroană, au fost chemați la Palat și reținuți ministrul Apărării Naționale, generalul

Constantin Pantazi, ministrul de Interne, generalul Dumitru Popescu, prefectul Capitalei, colonelul Elefterescu etc.
• Făcînd uz de prerogativele sale, Regele Mihai l-a numit prin decret regal pe generalul de corp de armată Constantin Sănătescu în funcția de

președinte al Consiliului de Miniștri.
• La orele 22,00, Regele Mihai citește o proclamație către țară în care anunță schimbarea regimului și faptul că trupele române primiseră ordinul să înceteze ostilitățile împotriva rușilor și să se retragă cît mai repede

cu puțință la sud de aliniamentul Focșani-Galați. Rușii, fără să fi avut instrucțiuni de la Moscova, au profitat de confuzia creată pentru a lua prizonieri circa 130.000 de soldați și ofițeri români, deportați imediat în Uniunea Sovietică.
(Marian Chiriac)

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Criza gândirii economice contemporane

IV

Din episoadele trecute:

• **Revoluția este o ruptură violentă, rezultată din discontinuități acumulate** • **Trăim într-o eră a discontinuității, caracterizată prin: 1. dezvoltarea rapidă a unei industrii bazate pe noi tehnologii; 2. trecerea la o economie mondială unică; 3. apariția unui nou pluralism instituțional** • **Se formează acum „the knowledge society”** • **În ciuda victoriei sistemului de piață, lumea suferă, la acest sfârșit de secol, de boli pe care știința economică nu știe să le vindece** • **Anii '60 au fost vârsta de aur a economiștilor** • **Pe fundalul crizei globale a anilor '70 s-au produs și crize economice mondiale** • **Afăt interdependența, cât și concurența caracterizează economia mondială** • **Asistăm la o criză a gândirii economice convenționale** • **Lester C. Thurow, profesor la Școala de Afaceri din Massachusetts, a scris pe această temă o lucrare fundamentală, intitulată Curenții primejdie. Statutul științei economice** • **Se constată importanța interdisciplinarității în transformarea studiului economic** • **Raportul știință economică pozitivă/normativă se poate analiza prin prisma conceptelor unor Noam Chomsky, Stéphane Lupasco**

Făcînd această abordare cu mijloace lingvistice, nu putem să facem abstracție de afirmația lui Roman Jakobson, după care lingvistica este tot atît de importantă pentru științele sociale cît este matematica pentru științele naturii. Desigur, nu trebuie să înțelegem aceasta în sensul că, pentru științele sociale, lingvistica ar înlocui matematica. Ori de cîte ori este vorba de un transfer de concepte sau metode dintr-un domeniu în altul, matematica, dacă nu este indispensabilă, este în orice caz utilă, deoarece modelarea matematică permite conceptelor și metodelor să se separe de aspectele conținutistice ale domeniului din care ele provin, pentru a căpăta acea relativă independență datorită căreia ele pot trece în alte domenii decît cel de origine. Așa s-a întâmplat cu conceptul de entropie (transferat din fizică în teoria informației) sau cu trăsăturile distinctive binare (transferate din fonologie în diferite științe sociale).

Un exemplu tipic de transfer al unei metode lingvistice în domeniul ne-lingvistice (transfer realizat cu ajutorul diferitelor modele matematice de gramatică generative) îl constituie lectura generativă. Numai că, în acest caz, raza de acțiune este mult mai mare decît o bănuia chiar și Roman Jakobson. Într-adevăr, lectura generativă – aprecia Solomon Marcus – se referă nu numai la domeniul umanist-social (fie el științific sau artistic), ci și la științele naturii și la activitățile practice ale oamenilor.

Werner Heisenberg relatează că vorbindu-i lui Einstein, la prima sa întîlnire cu acesta, despre procederea științei de la observări și măsurări la idei generale, autorul teoriei relativității

i-a replicat că tocmai reciproca este adevărată: omul de știință pleacă în investigația sa de la o anumită judecată, de la un anumit model, pe care le proiectează asupra celor observate; cu alte cuvinte, ceea ce este observat este, în bună măsură, determinat de ideea preconcepută cu care observatorul pleacă la drum. Cum ar spune Schumpeter, el pleacă de la început cu o anumită Viziune. Cine a avut dreptate: Heisenberg sau Einstein? Acum știm că amîndoi. După cum arată Solomon Marcus, natura inducției este esențial circulară, interacțiunea dintre observator și observat, dintre subiect și obiect, dintre lectură și operă fiind esențială.

Structura temară a gândirii lui Stéphane Lupasco aduce în discuție fizicul, biologicul și psihicul

Revenind la antinomia chomskiană **deep structure – surface structure**, nu putem să nu remarcăm și alte perechi de antinomii din sistemul de gândire al lingvistului american, cum ar fi: **competență – performanță, creștere – descreștere a complexității, dezordine – ordine, creștere – descreștere a entropiei etc.**, toate fiind însă înrudite (fără a fi totuși identice) cu dublele antinomii din logica lui Lupasco: **potențializare – actualizare și omogenizare – eterogenizare**. Or, în concepția lui Stéphane Lupasco, există totdeauna o tensiune între **continuu și discret, între omogen și eterogen** (...).

La Lupasco, antinomieii lucrurilor i se adaugă natura antinomică a instrumentului său metateoretic. În conse-

cință, principiul identității din logica clasică se află în permanentă interacțiune cu un principiu al diferenței. Principiul tertului exclus este dublat antagonic și complementar de un principiu al tertului inclus. Aici începe originalitatea profundă a logicii lupasciene, care, deși a antinomiei, este mai degrabă dominată de o viziune triadică decît de una binară.

Structura temară a gândirii lui Lupasco se constituie ca o sinteză în care fizicul, biologicul și psihicul sînt deopotrivă puse în discuție. Pentru Lupasco, sistemul neuropsihic regăsește atît ceea ce caracterizează psihicul, cît și ceea ce caracterizează biologicul, dar într-o stare intermediară, de semiactualizare și semipotentializare, numită starea T (a tertului inclus). Similaritatea structurală dintre nivelul neuropsihic și cel cuantic, amîndouă aflate sub semnul stării T, a tertului inclus, este una din laturile de mare originalitate și profunzime ale gândirii lupasciene.

În concepția noastră, aplicată la gândirea economică, esența de suprafață regăsește atît ceea ce caracterizează „lumea fenomenelor”, cît și ceea ce caracterizează esența de profunzime, dar într-o stare intermediară, starea tertului inclus, starea T. Dacă dialectica mișcării esenței de profunzime jalonează coordonatele mari, în plan istoric, ale mișcării sistemelor politice și economice, indicînd direcția acțiunii conștiente asupra înseși bazelor acestora – tipul de proprietate –, cunoașterea structurii raporturilor și interacțiunii componentelor realității economice în planul esenței de suprafață este hotărîtoare pentru acțiunea conștientă cotidiană asupra mișcării economice.

Sîntem deci pentru o pluralitate a esențelor, care în plan ontologic corespund pluralității timpurilor (...).

Necesitatea recîstigării dimensiunii filozofice în gîndirea economică

Cantonarea cercetărilor economice în domeniul esenței de suprafață duce la precumpănirea cercetărilor de specialitate asupra teoriei generale și aceasta constituie un alt aspect al crizei. Se simte tot mai mult lipsa unei teorii generale coerente, care să realizeze abordarea economicului la scară planetară, care să sintetizeze pe un plan calitativ superior, filozofic, teoria unei dezvoltări economice într-o lume tot mai interdependentă. O teorie generală, unde abstractizarea să fie esențializată filozofică și nu o matematizare sofisticată, excesivă, ce vizează cantitativ. În această direcție ne apar semnificative cuvintele lui Raymond Barre: „Știința economică este încă tînără și fragilă. Trebuie deci să o abordăm cu

ambiiție și modestie: trebuie ambiiție pentru a analiza și a înțelege o materie extraordinară de densă și dificilă; trebuie modestie pentru a nu o travesti în modele mai mult pretențioase decît utile, în teorii mai mult sofisticate decît adevărate”. Se simte deci tot mai mult necesitatea recîstigării dimensiunii filozofice în gîndirea economică. Altfel, economiștii s-ar găsi cu știința lor în templul ruinat al filozofiei, precum cetele de maimuțe în templul din Angkor.

Potretul robot al economistului

Keynes însuși trasase următorul portret robot al economistului: „El trebuie să fie matematician, istoric, politician și filozof (s.n.), el trebuie să abordeze simultan abstractul și realul și să studieze prezentul la lumina trecutului și în perspectiva viitorului, fără să-i scape nici un aspect al naturii și nici al instituțiilor umane” (citat după Philippe Lefournier) (...). Dar, în așteptarea unui astfel de specimen – comentează malițios Lefournier –, „vom fi cu toții morți”.

Principiul „laissez-faire” nu a putut supraviețui experienței prăbușirii economiei de piață din anii '30 ai secolului nostru și din această primă criză a rezultat teoria lui Keynes, care a spulberat mitul echilibrului automat al economiei capitaliste. Esențial în doctrina lui Keynes este tocmai recunoașterea contradicțiilor și perturbărilor profunde, care însă ar putea fi ținute în frîu prin intervenția statului în economie. „Sinteza neoclasică” operată în principal de P. Samuelson și R. Solow, numită pompos „noua știință economică”, dar pe care unul dintre discipolii lui Keynes, Joan Robinson, o denumea „keynesism melegitim”, a mutat accentul de la măsurile corective la măsurile preventive, de la măsurile legate de dinamica ciclului economic la măsurile care să împiedice crizele și care să stimuleze o creștere durabilă, fără crize. Respectivetele teorii ale creșterii au beneficiat de contextul unui boom îndelungat în țările capitaliste dezvoltate, ceea ce i-a făcut pe reprezentanții „noii științe economice” să afirme că aceasta a găsit, în fine, remediul împotriva crizelor economice.

De aici nu trebuie trasă concluzia că neoclasicismul ar fi dispărut peste noapte, o dată cu apariția keynesismului și dezvoltarea nekeynesismului (...). Neoclasicismul s-a menținut în paralel (să nu uităm că în 1974, F.A. Hayek lua Premiul Nobel pentru economie) și pe fundalul crizei keynesismului a cunoscut un adevărat revirmet. Pe această bază s-au dezvoltat neoliberalismul, monetarismul, noua teorie macroeconomică clasică (...), teoria economiei bazată pe ofertă etc.

ERATĂ

În episodul trecut al articolului „Criza gândirii economice contemporane”, din pagina 12, pe rîndurile 4-5 ale ultimei coloane, în loc de „economia nominală este condiționată și guvernată...” se va citi „economia nominală este condiționată și guvernantă...”.

CONCURS

Istoria ideilor și a mentalităților
Facultatea de Istorie a Universității București organizează o grupă de studii aprofundate (masterat) cu profilul

Istoria ideilor și a mentalităților.

La concursul de admitere (18 septembrie) se pot înscrie licențiații facultăților de Istorie, Filozofie, Sociologie, Științe Politice și Administrative, Litere, Limbi și Literaturi Străine, Jurnalism, Drept. Vor preda: Sorin Antohi, Daniel Barbu, Lucian Boia, Alexandru Duțu, Zoe Petre.

Informații la tel. 614.35.08, interior 114.

ABONAMENTE CU MARE REDUCERE LA REDACȚIA „22”

Deși am fost nevoiți să creștem prețul revistei, pentru cei care se abonează direct la redacția „22” prețul abonamentelor rămîne neschimbat.

PE TRIMESTRU

reducere 40%
cu ridicare de la redacție numai 5.500 lei!

reducere 34%
cu expediere prin poștă numai 6.000 lei!

SPECIAL pentru pensionari, cadre didactice, elevi, studenți, foști deținuți politici și veterani de război:

reducere 57%
cu ridicare de la redacție numai 4.000 lei!

reducere 50%
cu expediere prin poștă numai 4.500 lei!

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București.**

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: **Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București,** cu specificarea pentru **Serviciul de Difuzare.**

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTÉS

H.-R. PATAPIEVICI

Criticilor mei

(continuare din numărul trecut)

„Avem în comun cu animalele instinctul de a fi identici...; devenim oameni în sens deplin numai prin înclinarea și entuziasmul nostru pentru diversitate (...) Deși atât identitatea, cât și diversitatea au rădăcini psihologice, numai diversitatea poate avea și un sens intelectual.”

Erik von Kuehnelt-Leddihn, *Leftism Revisited: From de Sade and Marx to Hitler and Pol Pot*, 1990, pp. 4-5.

Construirea esențialistă a argumentului etnicist

Două sînt erorile pe care se sprijină cei care deduc din definiția popoarelor cunoașterea particulară asupra indivizilor. Platonismul etnic. Platonismul etnic constă în credința că „popoarele” există tot așa cum există Ideile platonice, adică sub forma unor entități ideale, eterne, sustrase devenirii istorice, dotate cu însușirile unei persoane individuale, ceea ce înseamnă că pot fi descrise la fel cu orice personalitate vie, psihologic inconfundabilă. Ideea că poporul trebuie conceput ca un soi de super-personalitate¹ unică, dotată cu suveranitate și voință, a fost a lui J.-J. Rousseau. Istoria teoriilor politice știe că la întrebarea lui Platon „cine trebuie să conducă?” răspunsul tradițional era *principele*. Rousseau a substituit principele cu poporul. Toată lumea știa ce era principele: un om în carne și oase, suveran și dotat cu voință. Ce era însă poporul? Rousseau l-a definit *funcțional*, prin contrast cu suveranitatea și voința unui singur individ (principele), ca fiind suveranitatea și voința tuturor. Logica acestei identificări a creat premisele ipostazierii noțiunii *politice* de popor în noțiunea *ontologică*, evident bastardă, de popor înțeles după calapodul Ideilor platoniciene. Deși la început fusesse evident pentru toată lumea că, ontologic, nu există nici o ființă individuală — reală așa cum sînt indivizii — care să poată fi numită „popor”, o dată înzestrat cu voință, „poporul” se preta foarte ușor sugestiei de a fi investit cu o super-personalitate ideală. Saltul în ontologie a fost făcut în 1785, în lucrarea *Ideii pentru o filosofie a istoriei omenirii*, în care Herder a dezvoltat ideea lui Rousseau, potrivit sentimentului său că diferitele națiuni trebuie concepute ca personalități ireductibile, iar națiunea trebuie înțeleasă ca un produs natural asemănător familiei (doar că mai răspîndită decît aceasta). Acest subiect individual unic, organic, natural, crescut din solul național asemeni plantelor — și anume poporul înțeles ca o persoană vie, existentă în același chip ca și indivizii, doar că mult mai demn, mai deplin, mai generos decît ei (căci era vorba despre un subiect colectiv/comunitar al istoriei) — a fost denumit de Kant, care și-a păstrat capul pe umeri în fața mirajului colectiv, „un obiect învăluit în mister”. Acest subiect colectiv, poporul, era menit să suscite, credea Kant, „așteptări mai mari decît ar îndreptăți o judecată rece”. Așa s-a și întîmplat. Tot secolul XIX și o bună parte din secolul XX, platonismul etnic a fost foarte influent în toată Europa cultivată, atît sub forma unei discipline academice pe atunci respectabile, numită psihologia popoarelor, cît și sub forma simțămîntului unanim că orice colectivitate admite o definiție psihologică univocă. Foarte popular la noi între cele două

războaie, atît prin prestigiul intelectual carismatic al contelui Keyserling, cît și prin patosul identitar al vulgarei istoriografice naționale (care, din nefericire, a adoptat integral ideea că identitatea unui popor este echivalentă cu o personalitate psihologică dată), platonismul etnic a constituit fundamentul teoriilor despre „românism”: în special, o combinație de ingrediente luate din arhitectura cognitivă a subiectului cunoscător (Kant) și din psihologia analitică (Jung), a prezidat la inventarea de către Blaga a unei definiții esențiale a „românismului”, sub forma metaforei etnografice a „spațiului mioritic” (definiție pe care esențialistii de azi o iau drept definitivă: potrivit lor, sufletul nostru colectiv este cu adevărat, adică ontologic, mioritic!).

Esențialismul. A doua eroare este cunoscută în filosofia analitică sub numele de esențialism. Esențialismul susține că orice lucru poate fi cunoscut în mod complet dacă sîntem capabili să îi identificăm *principiul*. La rîndul lui, principiul este formulat o dată cu identificarea *definiției esențiale* a obiectului. Potrivit esențialistilor, definițiile esențiale sînt principii ontologice adevărate, din care poate fi dedusă — avînd astfel certitudinea adevărului — toată cunoașterea de care sîntem capabili. În acest mod, dacă știi (prin intuiție sau altă facultate „directă”) că definiția *esențială* e dată printr-o propoziție de tipul „*omul este X, Y, Z*”, atunci pot deduce din această propoziție toată cunoașterea noastră despre om². În special, dacă „spațiul mioritic” este „definiția esențială” a *esenței* oricărui român — oriunde s-ar naște el, în orice epocă, vorbind orice limbă (cum cred Dan Stanca, Dan Emanoil Dobreanu și mulți alții) —, atunci orice critică adusă acestei definiții poate fi echivalată cu un atac la ființa vie, prezentă, existînd la fel de real ca oricare dintre noi, a poporului român. În ce mă privește, eu cred că descrierea identității noastre etnice în termeni de esență este ilegitimă. Mai mult, cît privește spațiul mioritic, eu cred că invenția lui Blaga este o descriere culturalmente interesantă, dar pur fantezistă sub raport faptic și ontologic. Eu, cînd vorbesc despre „spațiul mioritic”, nu mă gîndesc niciodată la structurile mentale abisale ale oricărui român (cum dorea Blaga) sau la descrierea reală și adevărată a poporului român (înțeles potrivit platonismului etnic), ci la o ficțiune culturală, un construct ideologic, la fel de lesne falsificabile ca și cele cuprinse în creația identitară concurentă propusă de Dan Botta, *Unduire și moarte*. „Cînd spunem că un guvern sau o națiune sau o biserică acționează sau suferă anumite experiențe folosim, evident, limbajul mito-

logiei. Instituțiile nu sînt persoane; ele sînt rețele de relații între persoane; și, firește, atunci cînd vorbim despre ele ca și cînd ar fi persoane noi nu sîntem fideli realității.” (Arnold J. Toynbee, *Some Problems of Greek History*, 1969, p. 418).

Erorile

Voi rezuma acum în ce constă, după opinia mea, eroarea construirii esențialiste a argumentului etnicist. Argumentul etnicist afirmă că platonismul etnic este o formă legitimă de construcție a realităților ideale asociate colectivităților formate din indivizi reali. În special, etnicistii argumentează că indivizii reali sînt secundari în raport cu realitatea superioară a esenței lor colective (poporul), care e primară, și că deducerea individului din colectivitate este singura legitimă. Acum, deoarece esența colectivă poate fi formulată printr-o definiție esențială (de tip „spațiul mioritic”), însușirile oricărui individ *etic real* (în sensul de a fi conform normei ideale) pot fi legitim deduse din aceasta. Și anume, vor fi români *adevărați* numai indivizii care pot fi reduși la norma dedusă din *definiția esențială*. Dacă, să zicem, definiția esențială ar consta în seria de atribute „ortodoxism, naționalism, tradiționalism”³, atunci român în *mod esențial* nu poate fi, bunăoară, „călugărul papistaș” Samuil Micu (idee susținută la vremea lui de Nae Ionescu). Aberația acestui punct de vedere reiese foarte clar, dacă ne gîndim că o astfel de definiție identitară nu este doar restrictivă, ci, încă mai grav, agresiv sectară. O Românie definită potrivit concepției etnicist-esențialiste ar fi nu doar irespirabilă, ci și ridicol de mică. Într-adevăr, românii „puri” ar reprezenta o minoritate cu totul neglijabilă: ar forma, cum spuneam, o sectă. *Colorarul inevitabil al aplicării argumentului etnicist este o formulă identitară deopotrivă săracă și sectară. Fîind săracă și sectară, ea nu va putea niciodată depăși concepția unei identități naționale bazate pe excluziune: din acest motiv, formula identitară esențialist-eticistă este inevitabil represivă.*

*

„Geniul națiunii” este un idol ca oricare altul. Diferă de alți idoli, deveniți între timp necreditabili ori odioși (progres, propagînd masele largi muncitoare etc.), doar prin faptul că se mai întîmplă să fie la modă. Asemenea oricărei mode, care e resimțită ca inconsistentă și trecătoare, și idolul „geniului național” e susținut cu acel amestec de pasiune, violență și aroganță care însoțește întotdeauna efectele compensatorii ale felurilor complexe de inferioritate. Ceea ce este subiectivismul psihotic pentru individualitate este naționalismul pentru un popor. Cînd Mommsen a fost laudat de istoricii naționaliști germani ca a scris o istorie a Romei ca una a Germaniei cu nume romane, elogiul putea fi numai pentru cei cu simț istoric mutilat altceva decît o insultă.

Firește, aș fi preferat ca criticii mei, în loc să mă contrazică recurgînd la reconstrucții esențialiste ale platonismului etnic (prin distincția inconsistentă dintre noțiunile de neam și popor, la d-l Adolf Crivăț-Vasile, ori prin tranșențiatea adevăratei substanțe etnice, la d-l Dan Stanca — poziție de care mă voi ocupa săptămîna viitoare), să o facă demontînd argumentul împotriva substanțialismului etnic, pe care l-am propus explicit în eseu „Este etnicul o substanță?” (*Politice*, pp. 113-117). Recunosc că nu acest argument mi-a determinat convingerile, ci invers, argumentul rațional a fost consecința convingerii mele profunde că „*omul nu aparține nici limbii, nici neamului său; el nu-și aparține decît sieși, căci este o ființă liberă, adică o ființă morală*” (Ernest Renan): de aceea mă aștept ca el să șchiopăteze și aș fi fost bucuros să-l pot confrunta critic. Nu mai puțin, împotriva celor care subordonează ființa umană colectivismelor de orice fel, cred cu tărie că numai sufletele aservite pot afirma, precum Barrès — replicînd afirmației lui Renan citate mai sus — că „*moral este să nu vrei să fii liber de neamul tău*”⁴ (o replică la care Nae Ionescu ar fi subscris ori cînd). În fond, sînt în dispută cu cei care cred că demnitatea omului constă în a fi aservit și care își închipuie că salvarea noastră, *ca oameni*, poate veni dinspre aservirea colectivă la vreo „dictatură” divină. Adevărul adoptat de pe poziții servile otrăvește. Dimpotrivă, a greși liber continuă să conțină o parte de dumnezeire care vine tocmai din *Facerea* 1, 26-27 (pasaj care poate fi citit și prin prisma lepădării lui Petru și a încrederii pe care Mîntuitorul i-a arătat-o). Omul diferă de animal prin aceea că numai animalele pot fi mîntuite în turmă și cu forța.

¹Termenul este al lui Popper; citatele din Herder și Kant sînt luate din K.R. Popper, *Societatea deschisă și dușmanii ei*, vol. 2, cap. 12 („Hegel și noul tribuism”), paragraful III — dedicat ascensiunii naționalismului german (Buc.: Humanitas, 1993 ștrand. D. Stoianovici: pp. 59-69).

²Pentru o critică a esențialismului, vezi K.R. Popper, *op.cit.*; pentru problemele ridicate de esențialism: n. 42/cap. 11, p. 317; pentru imposibilitatea de a distinge între o definiție esențială adevărată de una esențială falsă: n. 44-1/cap. 11, pp. 318-319 și n. 54/cap. 11, pp. 327-329 (pentru reconstrucția criticii antiplatonice propusă de Antistene); pentru regresia la infinit a definițiilor: cap. 11, pp. 23-25.

³Cum cred aceia dintre criticii mei care scriu la gaza legionară *Puncte cardinale* și la pagina ținută de Fundația „Anastasia” la România liberă.

⁴Atît citatul din E. Renan, cît și cel din M. Barrès sînt luate din Julien Benda, *Trădarea cărturarilor*, trad. Gabriela Creția, Humanitas, 1993, pp. 77-78.

(va urma)

Joi 22 august
ora 17
la

„**Librăria din fundul curții**”
(Calea Victoriei 120)
LANSARE DE CARTE:
Trilogia valorilor I/II/III
de **LUCIAN BLAGA**
cu participarea doamnei
Dorli Blaga

IMPORTANT
Publicăm mai jos lista librărilor din țară în care găsiți în fiecare săptămînă revista „22”

- Arad — C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2-4, tel. 057/21.77.49
- Bacău — Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- Brașov — Bibliopola (în incinta Agenției Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- București — Librăria Sadoveanu, Bd. Magheru nr. 6, tel. 211.29.65; Librăria Humanitas (Librăria din fundul curții), Calea Victoriei nr. 120; Librăria Humanitas Kretzulescu, tel. 613.50.35

- Constanța — Librăria Sophia, Str. Dragoș-Vodă (în dreptul Prefecturii), tel. 041/61.50.77
- Iași — Librăria Humanitas, Piața Unirii nr. 6, tel. 032/21.55.68
- Piatra-Neamț — Librăria Humanitas (în incinta Galeriilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- Sibiu — Librăria Humanitas, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- Timișoara — Librăria Humanitas, Str. Mercy nr. 1, tel. 056/13.31.80
- Tirgu-Mureș — Librăria Humanitas-Palas, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63
- Turnu-Severin — Librăria Humanitas, Str. Crișan nr. 25 (Casa Tineretului), tel. 052/32.69.31

PRIMA LUCRARE ASUPRA ACCESULUI LA INFORMAȚIE ÎN ROMÂNIA

Gabriel Andreescu,
Manuela Ștefănescu,
Renate Weber,
**ACCESUL LA INFORMAȚIE
ÎN ROMÂNIA,**
Centrul pentru
Drepturile Omului, 1996

Gabriel
Andreescu
Manuela
Ștefănescu
Renate
Weber

**ACCESUL LA
INFORMAȚIE
ÎN ROMÂNIA**

ASPECTE GENERALE

Acesta este primul studiu de amploare privind situația accesului la informație în România. Referiri la problematica dreptului la informație s-au făcut anterior, cu ocazia unor colocvii și seminarii, în câteva articole – privind inițiativele legislative care aveau implicații asupra liberului acces la informație, transparența parlamentară ori accesul ziariștilor la date acoperind activitatea Executivului –, în sfârșit, în declarații ale unor asociații de jurnaliști. Având în vedere impactul pe care restricțiile privind informația îl au asupra activității cetățenilor, organizațiilor neguvernamentale, categoriilor profesionale precum ziariștii ori cercetătorii, oamenilor de afaceri și chiar funcționarilor din aparatul de stat, necesitatea unei astfel de evaluări este evidentă. Cu siguranță, psihoza secretului manipulată timp de zeci de ani, împreună cu lipsa de pregătire civică ori juridică a populației explică de ce liberul acces la informație nu a reprezentat, în perioada 1990–1995, una din temele majore ale dezbaterii publice, în ciuda importanței ei.

Înseși formulele „liberul acces la informație” ori „dreptul la informație” par puțin cunoscute chiar și mijloacele de comunicare în masă din România. Discuția valorilor și mecanismelor democrației, dusă în ultimii șase ani, s-a derulat în jurul libertății presei, a dreptului la opinie, a dreptului la proprietate, a circulației persoanelor, a libertății de asociere civică, sindicală ori politică, a accesului la justiție.

Comunicatul CFSN din 22 decembrie 1989, primul text cu valoare constituțională pînă în martie 1990, sintetiză a principiilor ce urmau să stea la baza viitoarei democrații, nu a enunțat nimic precis privind liberul acces la informație. Constituția adoptată în 1991 face însă pasul necesar introducînd, în articolul 31, **dreptul la informație: „(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit”.**

Legea fundamentală garantează dreptul la informație și indirect, prin articolele 11 și 20 din Constituție, conform cărora pactele și tratatele internaționale ratificate de România privitoare la drepturile omului fac parte din dreptul intern și au prevalență, cînd intră în contradicție cu alte reglementări stabilite prin legislația românească. La acestea se adau-

gă jurisprudența Curții Europene de Drepturile Omului, care, în urma ratificării Convenției Europene a Drepturilor Omului, a devenit și pentru România instanța ultimă. Deși Curtea Europeană a considerat că, în cele două cazuri judecate pînă acum (Leander/1987 și Gaskin/1989, ambele referindu-se la cetățeni care solicitau informații ce-i priveau direct), dreptul reclamat nu cădea sub incidența articolului 10, ea a arătat că acest articol ar putea fi interpretat ca susținînd, în anumite condiții, dreptul unei persoane de a avea acces la informația deținută de către autoritățile publice.

il acordă transparenței în activitatea lor. Așa cum arată și cercetările noastre, în România mentalitatea nu favorizează transparența vieții sociale; accesul la informație rămîne, în continuare, dependent de liberul arbitru al reprezentanților autorităților publice.

Există două categorii de astfel de reprezentanți al căror comportament este decisiv pentru situația accesului la informație în România:

– membrii Parlamentului, care votează legi avînd efect, direct sau indirect, asupra dreptului la informație, încălcînd sau mergînd în întîmpinarea prevederilor constituționale;

C U P R I N S

I ASPECTE GENERALE/ pag. 3

II CADRUL LEGISLATIV/ pag. 5

1. Cadrul constituțional/ pag. 5

2. Autoritățile publice/ pag. 7

- Parlamentul
  - Președintele
  - Guvernul
  - Administrația publică centrală și de specialitate
  - Administrația locală
  - Autoritatea judecătorească
- #### 3. Legislație care afectează persoanele fizice și juridice/ pag. 14

III INIȚIATIVE LEGISLATIVE/ pag. 17

1. Accesul la informație și apărarea secretului de stat/ pag. 17

2. Liberul acces la informație/ pag. 29

IV TRANSPARENȚA PARLAMENTARĂ/ pag. 33

V ACCESUL LA INFORMAȚIE: PRACTICA INSTITUȚIONALĂ/ pag. 38

VI FORMAȚIUNILE POLITICE ȘI TRANSPARENȚA/ pag. 50

ANEXE/ pag. 53

Ca urmare, documentele internaționale ratificate de către România constituie încă o referință pentru modul în care statul român ar trebui să trateze dreptul la informație al cetățenilor săi. Dar, deși prin adoptarea Constituției în decembrie 1991, cetățenii României beneficiază întîia oară de garanții referitoare la liberul lor acces la informația de interes public, acestor garanții formale nu le-au fost adăugate instrumentele practice pentru ca dreptul la informație să devină efectiv. Mai precis:

– nu există pînă la ora actuală o lege care să definească precis ceea ce se înțelege prin „informația de interes public” și, de asemenea, să prevadă procedurile de obținere a ei;

– lipsește infrastructura necesară prin care instituțiile posesoare de informații cu caracter public să comunice cu cetățenii.

În aceste condiții „precare”, factori importanți devin mentalitatea funcționarilor publici, rolul pe care aceștia

– membrii Executivului, care răspund ori nu solicitărilor privind informația cu caracter public, eventual încălcînd dreptul cetățenilor stipulat prin Constituție.

Se pune întrebarea cum anume se pot apăra, în România, garanțiile constituționale și cele internaționale, privind liberul acces la informație, dacă Parlamentul ori Executivul iau decizii contrare acestora.

Contestarea textelor de lege care violează Constituția – în cazul care ne interesează, dreptul la informație – se poate face, în principiu, prin intermediul Curții Constituționale. Dar cetățenii pot folosi această cale limitat, numai în cazuri individuale, cu o procedură greoaie, ce presupune sesizarea Curții Constituționale de către un complet de judecată, pe baza excepției prin care se reclamă neconstituționalitatea legii.

O altă cale oferită de Constituția României este examinarea și elaborarea de recomandări privind revizuirea

legislației de către Consiliul legislativ. Membrii acestui Consiliu au fost numiți abia la sfîrșitul anului 1995.

În fine, instituția Avocatului poporului, garantul exercitării drepturilor omului și libertăților fundamentale, deși prevăzută de Constituție, nu există în practică, pînă la acest moment legea de reglementare a funcționării sale nefiind adoptată.

Ce se întîmplă dacă Executivul se face vinovat în raport cu obligațiile ce-i revin privind asigurarea dreptului la informație? Potrivit actualelor reglementări, singura posibilitate de a contesta în justiție o asemenea încălcare a dreptului persoanei la informație este „contenciosul administrativ”. Dar posibilitățile oferite de Legea nr. 29/1990 sunt limitate, lista actelor și măsurilor care nu pot fi atacate în justiție cuprinzînd cîteva care presupun limitări abuzive ale dreptului la informație. În acest sens, autoritatea judecătorească este într-o poziție defavorabilă, în raport cu autoritatea legislativă și cea executivă, în a veghea asupra liberului acces la informația cu caracter public.

Din cercetările noastre rezultă că, după 1990, tribunalele de contencios administrativ nu au judecat cazuri prezentate de persoane vătămate în acest drept fundamental al lor, accesul la informație.

Exceptînd cazul ziariștilor, mentalitatea cetățenilor este departe de a-i stimula să ceară informații cu caracter public și să utilizeze aceste informații pentru a interveni în treburile publice de care depinde viața lor.

Explicațiile de mai sus au fost date pentru a se vedea complexitatea cadrului în care se pune problema, în România, a realizării și controlului dreptului constituțional al accesului la informație. Astfel motivează autorii acestei lucrări structura studiului, necesitatea unor cercetări multiple, cuprinzînd detaliile cadrului legislativ, comportamentul funcționarilor publici și, de asemenea, inițiativele societății civile sau ale forțelor politice care au ca obiect accesul la informație*.

*CSSMAA-Timișoara a participat la acest program cu o cercetare prin care s-a solicitat unui număr de 150 de antreprenori informații privind companiile proprii și date personale. Este interesant că s-a răspuns la chestionare în proporție de 100%, ceea ce arată disponibilitatea publică pentru transparență, într-un caz în care nu avem de-a face cu o informație publică.

DAN OPRESCU

Filosofia avortului

Copilul nu este omul întreg. El este „doar” o potențialitate ce urmează abia să se împlinească sau nu. Din această pricină, înfi de toate comunitățile tradiționale au pus în mișcare semnificative mecanisme de protecție a copiilor, a femeilor însărcinate, a lehzuzelor etc. (e.g.: felurite tabuuri practice, dar și o seamă de construcții mitologice, de felul Buneivestiri, al nașterii în ieslea din Bethlehem etc.). Rețeta sigură a condamnării avortului (ori infanticidului) e dată de amestecul următoarelor ingrediente: în primul rând, o acută nevoie de forță de muncă necalificată, tipică pentru societățile întemeiate pe comunitatea tradițională (agrară sau/și pastorală, de obicei; dar programe de masivă industrializare „sumară”, de tip stalinisto-maoisto-ceausist, implică o politică demografică-familială similară); apoi, o mortalitate infantilă ridicată, adăugată unei durate relativ scurte a vieții (caracteristici foarte obișnuite în țări și regiuni sărace.

Evident, astăzi condițiile sociale și economice ale condamnării avortului nu sînt îndeplinite în societățile bogate, chiar dacă anumite inerții ideologice mai pot încă alimenta și acolo relativ viguroase campanii împotriva avortului. În țările sărace ori în curs de dezvoltare, problema „excesului” populațional pare că s-ar pune în termeni aproape malthusieni, doar că în loc de hrană (...) ar trebui să se citească „dezvoltarea modernă”, o familie prea mare, cu prea mulți copii, compromise calitatea pregătirii lor pentru viața modernă.

Nedeplinătatea ontologic-umană a copilului face, în mod aparent paradoxal, ca atît copiii, cît și fetusul sau embrionul uman să necesite din partea societății (în comunitățile tradiționale sau neortodoxe) o protecție specială, ce poate lua forme ideologice foarte diverse (religioase, juridice, morale, de simț comun etc.), în funcție de condițiile concret-istorice. Într-o asemenea lumină ar trebui, citeodată, privite condamnările tribaliste la adresa metodelor contraceptive, a avortului, homosexualității, masturbării etc.

Perspectiva pentru care copilul „sufere” de nedeplinătate ontologic-umană ridică însă un major semn de întrebare, reprezentat de elitismul ei intrinsec; pînă la urmă, categoria de „om întreg” nu mai acoperă decît o minoritate cu totul neglijabilă statistic, chiar dacă din punct de vedere omenesc și cultural tocmai această „minoritate” este în cel mai înalt grad semnificativă pentru a deosebi genul uman de furnicar sau de stup.

Responsabilități concurente

Un argument foarte consistent împotriva avortului va fi, în acest caz, acela că este o ireponsabilitate să irosești o viață omenescă fără a avea o justificare de o însemnătate comparabilă. Desigur, nu are rost să ne oprim aici la exagerările de felul: avortul înseamnă că, poate, un Shakespeare sau un Bach nu va mai avea niciodată șansa să devină Shakespeare sau Bach (replica, la fel de superficială, ar fi aceea că nici un Hitler sau un Pol Pot nu ar mai apuca să comită blestemățile respective etc.). Dar asemenea „exagerări” s-au spus de-adevărata, ele au un caracter istoric; de pildă, vechii evrei au condamnat orice metodă con-

traceptivă (ca să nu mai pomenim de avort), pe motiv că astfel s-ar putea compromite apariția unui Mesia ș.a.m.d. Aceasta deoarece mozaismul (ca și alte religii, printre care și creștinismul inițial) este lipsit de o teorie a predestinației și, ca atare, e convins că omul ar avea destulă libertate spre a sabota planurile lui Dumnezeu.

Într-un studiu sociologic dedicat modului în care vād avortul femeile ce se confruntă practic cu acest subiect (cf. Carol Gilligan, *In a Different Voice*, Harvard University Press, 1982), autoarea ajunge la concluzia că femeile gîndesc, totuși, altfel decît bărbații, în sensul că ele, puse în fața unor dificile decizii morale (cum ar fi întreruperea de sarcină), vor acorda mai puțină atenție principiilor morale abstracte, însă vor da dovadă de mai mare responsabilitate în legătură cu grija față de alții, ca și în legătură cu evitarea facerii de rău sau/și a producerii durerii. Din cele 29 de femei pe care acest studiu sociologic le are în vedere, 21 au recurs apoi la întreruperea de sarcină, două au avortat spontan, patru au dus sarcina pînă la capăt și au născut, iar despre două nu se mai știe nimic. Dar

Concluzia autorului acestui studiu, mult mai mare, aflat în curs de apariție, este că decizia întreruperii unei sarcini se referă pînă la urmă la înțelesul vieții și al morții. Avortul, ca și dilema euthanasia, consideră Dan Oprescu, reprezintă o dilemă morală, religioasă și economică ce aruncă o lumină asupra confruntării dintre tribalism și anti-tribalism; dar tribalismul și unii abortioniști. Trecind, în aceste pagini, peste tragedia istorică a interzicerii avortului în România ceausistă, Dan Oprescu se oprește mai cu seamă asupra experienței occidentale. El include în feminisme necritic și reactiv opiniile pro-avort, ce consideră că femeia are dreptul de a face ce vrea cu trupul său, problemele avortului fiind doar cele strict medicale și, citeodată, financiare.

cea ce contează este raportarea reală, adică practică, a femeilor la sarcina nepelanuită și, de cele mai multe ori, nedorită.

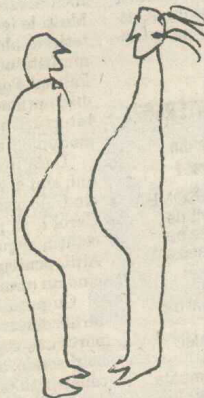
Chiar sora medicală catolică de 29 de ani ce afirma, în principiu, că fetusul este o persoană umană etc., de fapt nu credea acest lucru, deoarece spunea că s-ar putea ca întreruperea de sarcină să cadă într-o zonă „gri” din punct de vedere moral și făcea aceasta pe baza experienței sale de spital, care îi arătase că, uneori, euthanasia este justificată, chiar dacă biserica romano-catolică se opune acestei practici. Adevărata ei problemă nu era statutul metafizic al fetusului, ci conflictul între responsabilitățile pe care ea socotea că le datorează față de familie, de ceilalți și de ea însăși. Doar foarte simplist și, în fond, neadevărat ar putea fi descris acest conflict de responsabilități drept unul între egoism, pe de o parte, și datorii față de ceilalți, pe de altă parte. În realitate, sistemul de responsabilități concurente este unul mai complicat, implicînd veritabile responsabilități practice, iar nu abstracțiuni comode, de felul „egoismului”, „destrăbălării”, „curăției” etc.

Țelul femeii ce contemplantă o întrerupere de sarcină este oarecum asemănător cu acela al cuiva ce se gîndește să divorțeze: cel mai adesea, scopul trebuie să fie ca „după” să nu devii o persoană distrusă, ci una doar zguduită de această experiență, o persoană care însă își va putea reveni, se va putea vindeca o dată cu trecerea unei pe-

rioadă rezonabile de timp. Cel mai adesea, femeia resimte avortul ca pe o rănire, ca pe o agresiune îndreptată asupra propriului ei trup, și nu ca pe o „crimă” exercitată asupra embrionului sau fetusului.

Nu mai femeia însărcinată se poate afla pusă în fața dilemei practice și morale pe care o reprezintă avortul.

„Egoismul” femeii însărcinate se manifestă, de cele mai multe ori, prin dorința de a aduce sarcina la termen și de a naște, în ciuda absenței „condițiilor” materiale și afective pentru creșterea, educarea etc. copilului. Într-un fel, este mai lesnicos să naști decît să ai un avort. Sarcina și nașterea sînt procese preponderent naturale, care nu presupun sfîșietoare decizii și responsabilități morale. Dimpotrivă, avortul este o majoră decizie morală și practi-

așa-numită inviolabilitate (sau sanctitate) a vieții umane – și me pare că, dincolo de ideologii, aceasta este cea mai puternică obiecție la adresa avortului. Dintr-o asemenea perspectivă, singura justificare în favoarea întreruperii de sarcină este aceea potrivit căreia risipirea potențialității de viață umană este contrabalansată de primejdia irrosirii, într-un fel sau altul, a unor vieți umane actuale.

Ce-i de făcut?

Astfel așezată, hotărîrea referitoare la avort nu mai e o problemă izolată, ci reprezintă o parte a întregului sistem decizional uman, la toate nivelele sale (individual, familial, comunitar, social etc.). Doar că decizia în legătură cu întreruperea de sarcină îi apare individului (și societății) drept una de o intensitate dramatică și chiar tragică. Această decizie este, în același timp, paradigmată pentru nesfîrșitul lanț de opțiuni libere-nelibere pe care oamenii trebuie să le facă în permanență, cită vreme trăiesc. Aceste alegeri, toate pînă la urmă, se referă la înțelesul vieții și al morții. Dilema morală (dar și religioasă, economică etc.) pe care o reprezintă euthanasia poate fi asemuită cu cea a avortului, cu mențiunea importantă că, în cazul euthanasiei, nu mai este vorba despre o potențială viață omenescă, ci despre una „trecută”, a cărei încheiere formală și „tehnică” poate fi acceptată sau nu de către societate, medici, biserica, familie sau persoana în cauză.

Religia, arta, filosofia devin însă insuficiente în momentul luării deciziei, dacă, în genere, acest moment vine vreedată. Întreruperea de sarcină este un șoc și pentru că nimic n-o anunță dinainte, nimeni nu pregătește „terenul” pentru înfruntarea aceasta cu sine și cu lumea, iar fiecare (femeie și bărbat) e aici lăsat de capul lui/ei. Totul se reia, de fiecare dată, de la început, aici nu se fac „progrese” și nimeni nu se învață minte. De aceea și este avortul o experiență atît de traumatizantă, pentru toată lumea, în primul rînd pentru femeie, apoi pentru partenerul ei – și așa mai departe, pînă la nivelul societății întregi și al istoriei. Întreruperea de sarcină este o traumă umană majoră, și ea se cuvine asumată cu toată responsabilitatea.

Politic și ideologic, forțele ce se opun asumării de către fiecare individ social a responsabilităților vieții sînt numeroase și puternice. Avortul, contracepția, etica sexuală – toate acestea pot fi luate și ca semne ale timpului respectiv, drept indicatori ai societăților ce sînt de judecat. Pînă la urmă, partea dă socoteală de întreg. Așa se face că, de fapt, problema avortului în contemporaneitate este amestecată cu cea a războaielor din fosta Iugoslavie, Kashmir, Algeria, Angola sau Fosta Uniune Sovietică și se leagă de resurcția tribalismului (în forma sa naționalistă) în secolul al XX-lea. Sechelele societății bazate pe comunitatea tradițională mai pot produce astăzi, chiar în țări ce nu sînt dintre cele mai sărace, tragedii ce nu pot fi ținute sub control, prin mijloacele obișnuite în situațiile de criză, de către restul lumii „civilizate”.

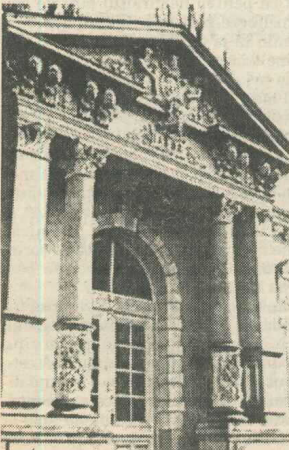
Prin dramatismul ei, decizia referitoare la întreruperea de sarcină poate arunca o lumină clarificatoare asupra înfruntării (esențiale pentru istoria contemporană) dintre tribalism și anti-tribalism. Desigur, problema nu-i doar aceea că unii tribalști sînt anti-abortioniști; problema e că și unii abortioniști tot tribalști sînt. Să critici tribalismul dinspre emoțional-incărcatul domeniu al eticii sexuale – iată o experiență care ar merita să fie încercată, dar de un atlet bine antrenat și care să aibă la îndemînă instrumentele (filosofice, sociologice, psihologice și general-culturale).

IOANA IERONIM

O urgență: casele bucureștene din vremea lui Carol I

Galeria Catacomba ne oferă în această vară darul unei expoziții ieșite din comun: fotografii ale caselor pe care și le-au construit și în care au locuit oamenii în vremea Regelui Carol I – vreme de răgaz, reformă și prosperitate când Bucureștiul și-a câștigat numele de Micul Paris. Expoziția nu se ocupă de dimensiunea monumentală, de arhitectura oficială, simbolică a atîtor clădiri care, construite în epocă, au adus schimbarea la față a orașului după ritmurile europene și au dat Bucureștiului marca sa inconfun-

BUCUREȘTI SANS FRONTIÈRES?

Case obișnuite din vremea lui Carol I

Galeria CATACOMBA – iulie–septembrie 1996. Expoziție de fotografie organizată de Fundația ANASTASIA și Muzeul Național de Artă. Primăria capitalei sponsorizează, miercuri și sîmbătă, la orele 11.00 și 17.00, vizitarea cu microbuzul a zeci de case bucureștene din secolul 19 și începutul secolului 20.

dabilă și astăzi. Expoziția se adresează minții și sufletului nostru foarte direct, propune atenției noastre o dimensiune mult mai familiară – casa, ca măsură a vieții, ca o *forma mentis* a oamenilor de condiție obișnuită – comercianți, profesioniști de toate felurile, de la meseriași la doctori, militari, artiști.

Aceste case dau măsura unei vieți temeinice, exuberante, deschise lumii. Forma lor este în esență simplă, de o proporție echilibrată, tăiată cu măsură și generozitate. Detaliile arhitectonice, nenumărate variațiuni decorative se alcătuiesc într-o îmbinare cordială și armonioasă de elemente neoclasiche, prin filieră franceză, la care se adaugă ecouri de arhitectură tradițională românească și, uneori, orientală.

Pentru ca să-și poată construi aceste case, cu aerul lor încrezător și plin de grație pe care-l regăsim uneori pînă și în ruinele lor de azi, oamenii au avut înlesniri speciale, oferite de stat.

După două războaie mondiale, mai multe cutremure și o jumătate de secol de distrugere comunistă, Bucureștiul mai are aproximativ 500 de clădiri din această categorie.

Ele au supraviețuit în cele mai diverse condiții. Unele mai dăinuie – ocrotite, ocrotitoare – în jurul unor biserici, păstrînd, măcar parțial, formula de urbanism inițială. Dintre altele, biserica a fost mutată și ascunsă după blocuri, altele mai există în șiruri compacte, pe străzi bucureștene de un farmec unic. Unele exemplare au rămas complet izolate, fie într-o ambianță total străină, fie inconjurate de terenuri virane și dărîmături încă nerezolvate după deceniul trecut, la vederea oricui, în plin oraș.

Majoritatea acestor case au plăcuța ICRAL. Unele au fost renovate de curînd, nu întotdeauna adecvat stilului lor; cele mai multe se află în diverse stadii de decădere. Cine nu a observat, fie și trecînd neatent, asemenea clădiri care nu mai au decît frumos decorata lor fațadă, iar în interior cresc pomii și gunoaiile?

Expoziția de fotografii sepie ale caselor, fațadelor, detaliilor, precum și citeva fragmente decorative, salvate de la demolări, afirmă, cu totul neostentativ – și astfel cu atît mai pregnant – însemnătatea acestei tradiții. În jurul nostru, ni se atrage atenția cu implicită fervoare, mai există încă aceste valori, care sînt în pericol grav de dispariție. Mulți le ignoră, alții le disprețuiesc în numele unei noi estetici (a blocurilor de cartier) – deceniile de arhitectură comunistă nu au rămas fără urmă în gustul public. După ce Palatul Poporului, pentru unii, ajunge o instanță de mîndrie națională, cit de ușor va fi să ne amintim că prețul arhitecturii românești stă în proporție, în măsură – și nu monumentalitatea gănuoasă.

Dacă Bucureștiul a făcut unele progrese în ultimii șase ani, sînt și zone bucureștene care n-au arătat mai rău nici-cînd. Această comoră dificilă, a caselor de pe vremea lui Carol I, va putea fi salvată doar printr-o voință comună a cetății, reguli eficiente și, desigur, printr-un mare efort. Alții, pentru a-și afirma identitatea, au reconstruit orașe, cînd nu erau mai bogați decît sîntem noi astăzi.

Cu puțini ani în urmă, am fost supuși la tortura demolărilor forțate: zeci și sute din aceste garduri de fier forjat, porticiuri, copertine-scoici, stucatură și boiserie, ziduri și bolți solide, au fost strivite în devălmășie, pentru a face loc construcțiilor de serie, în care nu vrem să ne recunoaștem. Alte pericole – sărăcia, sau, dimpotrivă, noua bogăție, ignoranța și neabătută distorsiune a gustului – pîndesc astăzi aceste clădiri care au darul să poarte un chip vindecător al identității noastre din vremuri mai bune.

Expoziția-eseu, în concepția lui Aurelian Trișcu, a fost organizată de Fundația Anastasia și Muzeul Național de Artă și a avut ca sponsor firma TORNADO. Proiectul s-a bucurat de sprijin din citeva surse profesionale: Mihai Oroveanu, Cezara Mucenic, Anca S. Tomașevschi, Daniela Tutunea, Institutul de Arhitectură și Casa memorială Constantin Joja. Catalogul, realizat în condiții grafice foarte bune, a fost sponsorizat de Fundația Soros și conține fotografii foarte recente ale acestor case și texte de Sorin Dumitrescu, A. Trișcu, Radu Dobre-Sima.

Cu sprijinul primarului capitalei, Victor Ciorbea, se oferă în plus posibilitatea de a vizita, cu microbuzele, edificiile și zone semnificative. Silvestru, Mintuleasa, Plantelor, casa lui V. Voiculescu, a lui Iuliu Zanne, a lui Simion Mehedintzi, a Dr. Paulescu... cum să treci prin aceste locuri, fără a avea ce descoperi, sau redescoperi?

Participarea Primăriei Capitalei și a noului său primar ne face să sperăm că vor fi cu puțință inițiative urbanistice care să pună capăt risipei de pînă acum.

Fundația Anastasia speră să obțină în viitor fonduri pentru alte citeva teme: bisericile bucureștene cu valoare istorică, mănăstirile din jurul Bucureștiului și chiar mănăstirile Bucovinei.

SERGIU CELIBIDACHE

unul din marii dirijori ai tuturor timpurilor a plecat dintre noi, spre tărîmul Păsării de Foc.

Născut în orașul Roman, la 26 iunie 1912, Celibidache și-a urmat de timpuriu pasiunea pentru muzică și pentru alte domenii – filosofie, matematică, fizica sunetelor – pe care le-a subsumat gîndirii sale creatoare, ca muzician. Între 1936–1944 studiază la Berlin, unde își susține doctoratul în muzicologie, filosofie și matematică, devenind apoi dirijorul Filarmonicii (1945). Inlocuit în 1952 de Karajan, el își continuă bogata activitate muzicală internațională, ca dirijor al orchestrei Radiodifuziunii din Stockholm, al Filarmonicii din Stuttgart și, pînă la sfîrșit, al Filarmonicii din München. El a dirijat pe toate meridianele lumii, unde vor rămîne de neuitat, pentru cei care au avut privilegiul să-l asculte, atît repetițiile sale unice, cu public, cit și concertele. Acest privilegiu l-a avut, în citeva rînduri, și publicul bucureștean. Celibidache a excelat în muzica post-romantică și impresionistă. A ținut cursuri de perfecționare în dirijat și fenomenologie muzicală, iar prezența sa dirijorală a fost o sursă de eternă descoperire pentru colaboratorii săi. El însuși nu a încetat niciodată să descopere noi teritorii ale lumii sonore. A primit titlul de Profesor Onorific al Berlinului (1991). În 1992 a devenit Cetățean de Onoare al orașului München și Membru de Onoare al Academiei Române. În 1993 a fost distins cu Marele Ordin german al artelor „Maximilian”. Filosofia sa muzicală l-a făcut să refuze înregistrările, ca fiind o trădare a naturii genuine a sunetului. În ultimii ani, a îngăduit totuși să i se înregistreze unele concerte. La începutul lui 1996, în ciuda sănătății precare, el a mai putut dirija Filarmonica din München.

S-a stins la reședința sa din Paris, în ziua de 14 august, la vîrsta de 84 de ani. (I.I.)

INSTITUTUL EUROPEAN

În colecția *Mythos et Religio*

Teresa de Ávila
POESIAS / POEZII

Ediție bilingvă, traducere, prefață și note de
Viorica Constantinescu

Cele 31 de scrisori scrise de călugărița spaniolă (sec. al XVI-lea) sînt expresia unei autentice trăiri mistice a iubirii pentru Christos. Patosul mistic se amestecă cu senzualitatea, patima cu resemnarea, slăbiciunea cu forța credinței.

Teresa de Ávila este un valoros precursor al poeziei metafizice europene din epoca barocului și romantismului.

ISBN 973-9148-88-3; 160 pag.; 3 570 lei

Comenzi și informații la sediul Editurii, în Iași:
Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel. 032-127311 • Tel.-fax: 032-230197

Cartea poate fi procurată și prin rețeaua de librării „Humanitas”

Ami français,
Vous arrivez en Roumanie,
vous recherchez à Bucarest un
endroit convivial, calme et
sympathique pour vos repas
d'affaires ou tout simplement
pour passer
un agréable moment.
Une cuisine raffinée et
traditionnelle vous sera
proposée par notre
Chef cuisinier

Le Petit Paris
Restaurant Gastronomique Français

4648 Calea GEORGE GEORGESCU, Sector 4 - BUCUREȘTI
Tel. (19.401) 614.40.78

Prieteni români,
Am fi foarte onorați
de a vă primi în
restaurantul nostru,
„Le Petit Paris”
(fostul restaurant
Bumbesti),
unde puteți savura
în egală măsură
bucătăria franceză
și cea românească

Represiune și confesiune

VI

Ion D. Sirbu: Jurnalul unui jurnalist fără jurnal

Nu știm la ce concluzii vor fi ajuns studiile, în pregătire, despre „rezistența culturală” la români. Dar, în orice caz, analizele și tipologiile lui Ion D. Sirbu despre „rezistență” nu vor putea fi omise. Ele datează, să nu uităm – și spre meritul autorului – din perioada 1983–1987. Există o rezistență „activă” (răscoale, greve, demonstrații), „pasivă” („teatrul” indiferenței, detașarea de răspundere etc.) și „reflexivă”, „ultima formă de opoziție”, prin „meditație și rugăciune”. O altă formă, practică de români de-a lungul istoriei, este (sau ar fi) „tăcerea, inacțiunea, anonimizarea colectivă...”. Ea s-ar dovedi „la fel de eficace în lupta noastră politică și morală”. Treptat, rezistența se spiritualizează: o „fază politică”, urmată de una „metafizică” (pierderea oricărei speranțe, „orice schimbare devine imposibilă”, iar ireversibilul se transformă într-un „râu transcendent”), încheiată cu „o fază mistic-religioasă”, începem că credem că Dumnezeu a pierdut pariul cu diavolul etc. Se observă cum ideea de rezistență nu mai are sensul propriu, politico-ideologic și se transformă în soluție metafizică și existențială. Chiar dacă, practic vorbind, ea rămâne inofensivă și intranșabilă.

Notabilă este în acest *Jurnal* și predilecția acordată eredității orale, nu „intelectual letrată”, „fără nici un pic de literatură, mai ales”. I se preferă „filozofia ca antiliteratură și supra-gazetărie”. „Filozofia devine filozofare în sine în clipa în care scriitura devine literatură, iar metaforele, simple găselnițe stilistice”. Trăirea și exprimarea orală, directă, spontană, sînt singurele garanții ale autenticității. Ceea ce nu înseamnă că inteligența orală nu poate face loc și altei forme de expresie: „Scrisul vine cu lumina sa proprie”. În mod intuitiv, Ion D. Sirbu formulează cu claritate întreaga problemă a literaturii, descoperită și definită în mod empiric. Istoria ideii de literatură în cultura română va reține și astfel de reacții.

Jurnalul unui jurnalist. Exerciții de luciditate

Aceleași teme, însă radicalizate – ținînd seama și de evoluția negativă a epocii – apar și în volumul II din *Jurnalul unui jurnalist. Exerciții de luciditate*, „roman politic”, ediție îngrijită de Elisabeta Sirbu (Craiova, Scrisul românesc, 1993). Acoperă anii 1986–1987 doar cu o aglomerare progresivă și tot mai aberantă de evenimente, cu o deteriorare morală vertiginosă, „luptînd de unul singur împotriva stalinismului recidivist de după 1956”. Confesiuni indiscutabil oneste, ton curajos, notații directe, fără inhibiții, cu o conștiință ideologică mai ales net superioară aproape tuturor confratrilor literari. „Rezistența” lor „prin cultură” pare, prin comparație, cu totul palidă, pur decorativă, pe lângă notațiile atît de crude, tăioase și radicale ale lui Ion D. Sirbu.

Evident, privite mai ales de sus, ele nu pot fi decît admirate. Și totuși, „rezistența” autorului nu ne satisface, deoarece punctul său de plecare este și rămîne pînă la capăt „comunist”. Idealizat, naiv, romantic, de perfectă bună credință, cum vrem să-i spunem. Dar comunist, iremediabil comunist. Deci viciat în esență. Căci, în imensa sa ingenuitate, Ion D. Sirbu

Amplul studiu al lui Adrian Marino reprezintă prima analiză sistematică a unor serii de scrieri inaugurate după '89 și constituind o nouate absolută în peisajul editorial românesc. Ele stau sub semnul literaturii memorialistice și sînt de o tipologie variată. Există o „literatură a represiunii” („Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara, Mărturia lui Cornel Drăgoi și memoriile unei deportate în Bărăgan, Elena Spijavca, publicate în *Rusalii '51. Fragmente din deportarea în Bărăgan*). Acestui tip de texte i se adaugă un altul: amintirile din închisoare, scrise cu conștiința mărturiei directe (*Inchisorile mele de Vladimir Dumitrescu, Jurnal parizian și Jurnal londonez de D.C. Danielopol*).

Adrian Marino îmbogățește analiza genului memorialistic prin jurnalele de exil – dînd ca exemplu semnificativ *Jurnal pe frunze de arțar* de Corneliu Florea, la care adăugă voci mai recente, dar nu mai puțin interesante din țară: Liviu Ioan Stoiciu cu *Jurnalul unui martor* și Ion D. Sirbu.

definesc efectiv un autor, de altfel stimabil pe alte laturi: „Avem peste trei milioane de membri de partid și nici un «comunist». Înțeleg astăzi, prin «comunist», un cetățean cu dragoste și înțelegere pentru nevoile poporului, care să fie capabil să gîndească cu capul său, pe răspunderea sa, cu orice risc. Și care să ceară cuvîntul, spunînd ce are de spus fără frică sau mînie. Nu știu dacă am avut asemenea eroi...”

Evident, nu i-am avut, și experiența vieții cotidiene a lui Ion D. Sirbu îi spune că stadiul actual al societății comuniste în care trăiește și suferă este la ani lumină de acest „ideal luminos”. Ce observă el, pas cu pas? Dominarea unei noi clase de activiști, Secu, dosare, teroare polițistă, cozi, mizerie economică, abuzuri fără număr etc. Sub acest aspect, *Jurnalul* rămîne un bun document de epocă. În

torul nostru: „Noi, deocamdată, tăcem. Nu ne întrebăm fiindcă știm...”. Sistem, cu alte cuvinte, edificați, perfect conștienți de cauza esențială a mizeriei noastre. Dar gestul rezistenței efective este, rămîne și nu poate fi decît blocat. Apar totuși, în diferite faze, și gesturi de insubordonare (lozinci inventate, de pildă), aluzii, respingerea ideii romanelor apolitice, căreia îi opune „romanul politic ca roman periculos”. Idee fecundă.

O confesiune importantă privește mai ales adunarea unui „imens material... care să-mi poată servi mie, nu-mai mie, să înțeleg cauzele, profunzimea și consecințele acestei generalizate stări de letargie (abulie, supunere, resemnare, murire) de care este cuprins întregul popor al țării mele”. *Jurnalul* se transformă atunci în eseu politic, civic și etic despre cea „mai rentabilă și mai ortodoxă colonie a comunismului pravoslavic”. Tonul este lucid, exact, nepamfletar, scos – ceea ce este remarcabil – doar prin experiență, observație, reflexie și sistematizare directă și personală. Poate concura o acută analiză politologică modernă, Ion D. Sirbu neavînd cîtuși de puțin lecturi sistematice și, cu atît mai puțin, „liberale”. Lista lecturilor sale heteroclite, inegale, este, de altfel, deconcertantă. „Citesc enorm, la întîmplare, lăsînd ca Cerul să-mi trîmîță lista titlurilor alese de el”. Un „politolog” ocazional, profund autodidact, de o reală acuitate și lucidă percepție a realității românești, îl definește, totuși, sub acest aspect, pe Ion D. Sirbu. Va trebui conștient atent, cu creionul în mînă, și în legătură cu cenzura bibliotecilor, topirea fondului de publicații vechi în scopul recuperării deșeurilor și multe alte asemenea sinistre revelații de epocă. Totul aruncat însă *en vrac*, nesistematic, constatări nu mai puțin semnificative.

Poate cea mai radicală confesiune antirepresivă radicală a autorului este însă alta. Rară în epocă și de prim ordin. Autorul, care se revendică în mod deschis de la „spiritul și cultura mea europeană”, se proclamă, în același timp, român și european. Mai mult decît atît: „Sînt în primul rînd european și doar după aceea un bun român”. Nu este și nu poate fi șovin. Are vie nostalgică „unui popor în curs de rapidă și fructuoasă europeanizare”. Din care cauză, el suferă cînd observă o Europă dezunită, necombativă, care a capitulat – de mult – la Ialta: „Sînt de naționalitate Ialta, de religie Ialta, de ideologie Ialta, de morală Ialta”. Un român european trădat la Ialta. Stil grav, neafectat, profund. Sarcasm de o mare tristete. În conștiința lui Ion D. Sirbu, represiunea cea mai teribilă și catastrofală. În același timp, de o mare luciditate și premoniție a efectelor sale: „Omul de tip nou (care există), în apărarea meschiniei sale vieți de furnică cu drept la chiul, lene și vodcă, va striga cel mai tare: «Îi vrem înapoi pe Stalin!»”. Dacă înlocuim un nume cu altul – cu Ceaușescu de pildă – vom înțelege și mai multe aspecte ale situației actuale.

nu-și dă totuși seama că singurul comunism existent, real, obiectiv posibil, a fost, este și va fi doar cel în variantă stalinistă, la noi ceaștistă. „Socialismul să-și propună ca scop Omul” este și rămîne o pură și goală frazeologie.

Programul, aplicat prin teroare de o clasă de carieriști cinici, nu poate fi decît iremediabil utopic, irealizabil. Împotriva lor, Ion D. Sirbu se revoltă, într-adevăr. Asta însă în numele utopiilor sale pur sentimentale, ce i-au marcat tineretea. Frumos, nimic de spus. Doar că alternativa reală – ipoteza măcar a unei societăți de tip liberal, democratic, pluralist – lipsește totuși cu desăvîrșire. Asistăm, deci, la revolta etică și la reveriile romantice ale unui adevărat scriitor al „clasei muncitoare”, care încă se mai miră „cum de nu observă rușii că americanii le seamănă leit”, ceea ce – în treacăt fie spus – este o aberație, ce încă mai crede în „calea a treia”. „Cum de nu a reușit Europa să găsească o sinteză după teza capitalist-imperialistă și antiteza marxist-stalinist-sovietică?” și alte asemenea naivități. Acest mit încă deosebit de puternic, de actual, invocat și de unele programe ale unor partide politice, definește în întregime „ideologia” perimată a lui Ion D. Sirbu. Nu ne face plăcere o astfel de constatare.

Confesiunea rezistenței sale este deci, din această cauză, profund ambiguă: „Acesta este socialismul, și altul... nu poate fi”. Represiunea intrinsecă a comunismului este total scoasă din cauză. Iar Ceaușescu este chiar... admirat pentru un discurs de la Moscova: „clar, hotărît, puternic”. Doar că aceste intenții admirabile au fost, vai!, denaturate... Numai o „critică literară”, mult prea literară, indiferență totală la astfel de orientări ideologice esențiale, poate să ignore confesiuni atît de precise ca acestea, care

fața acestor realități, Ion D. Sirbu nu poate fi decît indignat. Ține *jurnalul* pe care-l citim, dar soluția practică nu se întrevide. Situația rămîne și pentru el ireversibilă. Cu mici speranțe gorbicoviste, cel mult între resemnare, frică și speranță mistică într-o „Schimbare, care trebuie să pornească din cer, fiindcă un război nu mai e posibil”. Este perfect conștient de catastrofa, însă o soluție nu există. Au dispărut, între timp, toate iluziile și despre N. Ceaușescu: „Doar o enormă hecatombă de bun simț, valori, idei și spirit. Proștia e împinsă pînă la caricatură și rușine, minciuna umblă cu catalige înalte cît Carpații, cît Caucazul... Atît am dat noi românii, Europei. Caricatura noastră sau a tiranului setos nu de sînge, cît de laudă și gloriificare continuă...”

În mod firesc, logic, ar trebui atunci să intervină revolta, o formă sau alta de nesupunere, de rezistență civilă, ilegalistă. Ion D. Sirbu are și acest tip de reacție. Noțiunea și practica rezistenței nu trec însă, în cazul său, dincolo de o formă pasivă. Situație pe deplin acceptată – resemnată sau nu – de au-

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

În fiecare zi, de luni până vineri, puteți auzi la Radio Total, între orele 22,00-24,00:

Marti: Cănele de pază – CORNEL NISTORESCU
Miercuri: Punct și virgulă – CARMEN BENDOVSKI
Joi: Fiți întreprinzători – ADRIAN DUMTRIU
Vineri: Taxiul de noapte – N.C. MUNTEANU

FM 94.2 MHz

TOTAL

TEL. 637 31 900, 637 536 45

GABRIELA ADAMEȘTEANU

V Europa de Sud

„Din țara care a fost a noastră și nu mai e a nimănui“

„Dacă nu scrii imediat despre o călătorie (imediat înseamnă și trei luni după aceea), dacă nu iei pe loc notițe sau nu încerci să reconstrui impresiile, când te întorci acasă n-ai să mai rămii cu nimic din ea.“

Cam așa mi-a spus prin 1988-1989 Romulus Rusan. Eram redactorul cărții lui despre călătoria în jurul Mediteranei, făcută împreună cu Ana Blandiana după ce aceasta a luat Premiul Herder. La acea vreme cărțile de călătorie interesau (ca și diapozitivele prezentate în familie) cred că mai mult decât azi, pentru că reprezentau singurele legături, fragile și întâmplătoare, cu lumea. Paginile despre Egipt ale volumului 3 din memorialul de călătorie al lui Romulus Rusan mi le amintesc de pildă și azi atât de concret de parcă eu aș fi fost acolo. În acest gen, de altfel cred că Romulus Rusan era (și probabil este încă) cel mai bun autor. Cită lume nu a „zărit“ America prin Ogarul său Cenușiu?

Mi-am dat seama doar în ultimii ani cită dreptate avea spunând că este nevoie să-ți notezi în timp (sau măcar după) ce călătorești. Despre călătoriile mele nu-mi mai amintesc mai nimic, decât intense stări de suflet: durerea când eram expusă brusc lumii intens colorate din Occident, durerea când mă întorceam acasă și descopeream tot brusc, într-o stare de revelație neagră, un tărâm în ruină. Zile întregi, la întoarcere, mă obseda superbă frază a lui Cioran din *Scrisoare către un prieten aflat departe*, plătită cu anii de închisoare ai celor care au citit-o atunci când a fost scrisă: „Din țara care a fost a noastră și nu mai e a nimănui...“

Călătorind mult mai des în ultimii ani, am observat că șocul celorlor Vestului s-a tot atenuat. (Și nu doar culorile Vestului: de Crăciun, de pildă, acum, Praga este la fel de colorată ca Washington-ul). S-a atenuat și șocul întoarcerii. Cadrul nostru material este foarte puțin schimbat, totuși, ceva se mișcă mereu, fie și cu încetinitorul. La întoarcerea în țară percepi poluarea tristă a clădirilor, sărăcia din aer, dar nu mai ai sentimentul de tărâm damnat, de iremediabilă ruină.

Poate să fie în bună măsură și din cauză că fraza lui Cioran a devenit între timp aproape neutră. Poate a noastră nu a aputat încă să fie această țară, dar nu mai acceptăm nici că e a nimănui.

Țările din jurul nostru erau, firește, înainte, un spațiu mai frecvent de călătorie decât cele vestice pentru cetățenii români. Comparația comercială, a nivelului de viață era cea care interesa și mult mai puțin

structurile politice, urmele de societate civilă etc. Astfel se face că în privința istoriei politice și sociale a vecinilor noștri simțem azi ignoranți (ceea ce nu vrea să spună că nu ar fi și ei la fel). Nu știm și nici nu ne interesează să știm mai mult despre ei. Într-o măsură încă și mai mare decât înainte ne interesează Vestul: America, Europa.

Intrarea în Europa înseamnă însă, între altele, o intensă cooperare regională, o apropiere reală.

Ian Videnov, prim-ministrul Bulgariei

Criza bulgară

Sînt în Bulgaria, chiar în zilele când ziarerele românești sînt pline de informații despre căderea levei, despre lipsa pînii etc. Fără a nega existența unei crize economice, colegii jurnaliști din Bulgaria au să-mi dea impresia că informațiile românești erau puțin „umflate“ de dorința de senzațional. Guvernul socialist al lui Ian Videnov făcuse același tip de greșeli ca și guvernul Văcăroiu, dar încă de acum trei luni avea o listă de 10 mari întreprinderi nerentabile care urmau să fie închise. Nu exista un anunț similar în presa din România.

Dar după ce a depășit neliniștile nopții în trenurile Europei de Sud, călătorul descoperă prin geam dimineața că Bulgaria este o țară frumoasă, cel puțin în același mod în care e învățat că este frumoasă România. Munții cu ghiare de zăpadă în vîrf, ape, case pe dealuri, salcîmi înfloriți, peisajul îl întîmpină cu familiaritatea valahă, așa cum cel din Ungaria îi apare ca o antecameră dichisită a Occidentului. Lîngă gara din Sofia adie un aer de Constanța și referența la Dobrogea îmi va rămîne în minte pînă la Skopje. Și acolo.

Caut semnele catastrofei economice pe chipurile oamenilor, parcă mai modest îmbrăcați decât la noi, cu un fel de expresivitate a tăcerii. Am impresia că în gara

imensă lipsește vacarmul Gării de Nord. Lumpenii îmi par însă mai mulți, indivizi cu fețe ciudate se preling, ciini de pripas și porumbei de aceeași teapă, un pic mai blînzi. Closetul turcesc este foarte curat și capetele oamenilor se văd deasupra ușilor de lemn.

Ion Iliescu va candida, dar Jelio Jelev, nu

În intervalul dintre 27 și 31 mai cit va dura seminarul de la Skopje bulgarii vor trece nu doar prin criza levei, provocată de greșelile făcute de guvernul socialist al lui Ian Videnov, ci și prin două evenimente politice. Primul este cea dintîi vizită a regelui Simeon în Bulgaria. Regele (care are acum ceva peste 60 de ani și a ocupat tronul Bulgariei în timpul unei regețe, după moartea tatălui său) este un businessman de succes și a anunțat că fostele sale averi le cedează statului bulgar. Jurnaliștii bulgari, fără a avea convingeri pro-monarhice, se întrec în a-l lăuda. La calitățile lui adaugă frumusețea femeilor din familie și relațiile destul de apropiate cu regele Spaniei.

Sosirea regelui Simeon la Sofia a trezit o emoție și curiozitate comparabilă cu cea trezită de singura vizită permisă Regelui Mihai la București. El a fost primit și în reședința prezidențială de Jelio Jelev, străzile au fost pline și drumul de la aeroport a durat ore întregi. Nici constituția bulgară nu permite reînlocuirea la monarhie. După unele opinii, aproape jumătate din cetățenii Bulgariei ar fi adepții regelui Simeon. Regele Simeon are nu numai o fiică ci și mai mulți fii, deci posibili urmași la tron.

Deocamdată însă, nu pare să se pună în termeni concreți, pragmatici, problema restaurării monarhiei în Bulgaria. Dimpotrivă, atenția cea mai mare s-a acordat posibilului nou candidat al partidelor de opoziție la prezidențiale. Acesta a fost cel de al doilea eveniment politic al acelor zile, o „confruntare“ pre-electorală dintre actualul președinte, Jelio Jelev și contracandidatul său mai tînăr, Peter Stojanov. Pe panouri erau lipite fotografiile celor trei (regele și cei doi candidați la președinție), în combinații diferite.

În votul destul de liber al acestei preselecții electorale, Jelio Jelev a pierdut. Mediile de presă nu-l simpatizează, consideră că au fost suficienți cei 6 ani de cînd este președinte (a fost ales în 1990), îi reproșează vîrstă, faptul că n-ar ști limbi străine, că ar fi un prieten personal al lui Elțin (se pare că ar fi fost primul care l-a felicitat pentru realegere).

Jelio Jelev a nemulțumit Opoziția bulgară (al cărei exponent a fost) în momentul cînd aceasta a pierdut puterea politică și el nu a susținut-o. Divizată și lipsită de experiență politică, „Opoziția“ nu a stat la guvernare decât o scurtă perioadă: i-a fost fatal votul de încredere pe care într-un moment dificil guvernul l-a acordat. Alegerile anticipate au adus la putere partidul socialist. Noul guvern a fost (și este) condus de Ian

Videnov. L-am ascultat la Strasbourg în primăvara lui 1994, la o sesiune a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, mirîndu-mă de perenitatea limbii și gîndirii de lemn. Deși mai tînăr cu peste 30 de ani decât președintele Ion Iliescu al României, Ian Videnov semăna cu el surprinzător de tare și la nivelul stilistic și în modul cum își construia răspunsurile. Aveau și o parte de biografie coincidentă: conduseseră uniuni ale tineretului comunist, evident în epoci comuniste diferite.

Cu toată presa relativ proastă pe care o are în Bulgaria, Jelio Jelev a avut o intervenție remarcabilă acum cîteva luni, după ce Bulgaria a fost, în mod cu totul neașteptat, invitată să se alăture alianțelor rusești, într-un mod care îi afecta direct suveranitatea. Jelev a criticat politica externă a guvernului Videnov, spunînd chiar că nu este exclus ca să existe o strategie premeditată pentru a izola Bulgaria pe plan internațional. „Simpatia vădită pentru Grecia în detrimentul Turciei, preferințele pentru Serbia, în detrimentul Croatiei, Bosniei, Macedoniei și Albaniei, toate acestea fac politica noastră în Balcani să pară destul de echivocă. Eforturile Bulgariei de integrare sînt subminate astfel, dînd Occidentului impresia tot mai evidentă că guvernul militează pentru stabilirea unei axe ortodoxe Atena-Sofia-Belgrad-Moscova“.

Bulgaria ar trebui privită mai atent, pentru că, vrem sau nu, cam sîntem puși în aceeași grupă. Este drept că în privința NATO România pare a fi în avantaaj. „Bulgaria este singura dintre fostele țări satelite ale URSS care nu au cerut oficial aderarea la NATO“, a fost un alt reproș al președintelui Jelev.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22“ achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4024009230, pentru mărci în contul 4024009231, pentru franci francezi în contul 4024009235, pentru lire sterline în contul 4024009232, pentru franci elvețieni în contul 4024009233, pentru lire italiene în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22“, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
- Europa occidentală:	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 E	28 E	14 E
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
- Israel	60 \$	30 \$	15 \$
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă. Revista „22“ anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Acest număr a apărut cu sprijinul Fund for Central and East European Book Projects

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjuncț); ANDREI CÔRNEA (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); IOANA IERONIM (șef secție cultură, externe); MARIAN CHIRIAC (politic); IULIAN ANGHEL (politic, social); DAN PERJOVSCHI (grafician); ALEXANDRU CIRIP (secretar tehnic de redacție); RADU DOBÂNDĂ, LUCIAN PIUÇĂ, LAURA TOMA (corectori); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare); CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ALINA CORBU (contabil-sef); DOINA GIUHAȚ (casierie); ADRIANA BOBEICA (secretariat); IULIAN STOIAN, CRISTESCU LIDIA (procesare text, abonamente); CONSTANTIN VĂDUVA (fotoreporter). Responsabil de număr: MARIAN CHIRIAC

Rubrici permanente: TIA ȘERBĂNESCU, N.C. MUNTEANU, EMIL HUREZEANU, RADU CALIN CRISTEA, CRISTIAN PREDĂ (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), H.-R. PATAPIEVICI (eseu), CEZAR BALTAG, (istoria religioasă), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), MAGDA CĂRNECI, ERWIN KESSLER (cronică plastică), DIANA TURCONI (reportaj, anchete).

Correspondenți: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara), DINU MIHAIL (Chișinău), ION MIRON DAMIAN (Paris), ADRIAN NICULESCU (Milano).

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ȘORA, VIRGIL NEMOIANU, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22“. Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76 e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie ISSN 1220-5761